

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

Michaela Babková

Komunikace na Facebooku – pohled žáků 8. a 9. tříd a jejich rodičů

Bakalářská práce

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ida Viktorová, PhD.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a pouze s využitím literatury, kterou cituji a uvádím v seznamu.

V Praze dne 30.4.2013

Michaela Babková

Děkuji paní PhDr. Idě Viktorové, PhD. za trpělivost, pečlivost, užitečné rady, a smysl pro humor. Dále děkuji paní Aleně Škaloudové, Ph.D. za pomoc s dotazníky. V neposlední řadě také děkuji paní učitelce Daně P., která mi svým vstřícným přístupem umožnila vstup do základní školy, kde jsem prováděla výzkum.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá virtuální komunikací na sociální síti Facebook. V rámci práce byl realizován výzkum na jedné pražské základní škole, konkrétně ve dvou osmých a dvou devátých třídách. Následně byl dotazník zadán také rodičům dotazovaných žáků. Zkoumalo se vnímání rozdílností mezi virtuální komunikací a komunikací z očí do očí, rozdílnost v dlouhodobosti a frekvenci používání Facebooku, důvody k používání této sociální sítě, vztahy na Facebooku a hlavním tématem bylo srovnání dětí a jejich rodičů.

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické jsou popsány základní atributy charakterizující kyberprostor a dále disinhibiční efekt, který je považován za základní kámen charakterizující elektronickou komunikaci. V dalších kapitolách se práce zaměřila na sociální sítě a krátké pojednání o Facebooku. Další část se zabývala dospívajícími a dospělými v kyberprostoru. V empirické části je uvedena prezentace dat z dotazníků, které byly předloženy žákům 8. a 9. tříd a jejich rodičům. Následně jsou data analyzována a interpretována.

Abstract

This thesis deals with virtual communication on social network Facebook. The research work was carried out at one of Prague's elementary school, specifically in two eighth and ninth two classes. Subsequently, the questionnaire was entered as their parents. Examined the perception of differences between virtual communication and communication face to face ", the difference in long-term and frequency of Facebook use, reasons to use this social network relationships on Facebook and the main topic was to compare children and their parents.

The work is divided into theoretical and empirical. In theory describes the basic attributes characterizing cyberspace and disinhibiční effect, which is considered a cornerstone of characterizing electronic communications. In other chapters, the work focused on social networks and short treatises on Facebook. Another section focused on adolescents and adults in cyberspace. In the empirical part is a presentation of data from the questionnaires, which were presented to the pupils 8th and 9 classes and their parents. Subsequently, the data are analyzed and interpreted.

Obsah

Úvod.....	3
I. TEORETICKÁ ČÁST	4
1. Kyberprostor a jeho specifika	4
1.1. Omezená percepce.....	5
1.2. Vše je založeno na textu	5
1.3. Flexibilita identit	5
1.4. Změněné a snové stavy.....	6
1.5. Rovnost statusu.....	6
1.6. Transcendentální prostor	6
1.7. Časová flexibilita.....	7
1.8. Sociální mnohočetnost.....	7
1.9. Možnost záznamu	7
1.10. Narušení přenosu	8
2. Internet jako prostředí bez zábran (disinhibiční efekt)	8
2.1. Anonymita	9
2.2. Neviditelnost.....	10
2.3. Asynchronicita.....	10
2.4. Solipsismická introjekce.....	10
2.5. Disociativní imaginace	11
2.6. Minimalizace autority.....	11
3. Sociální sítě.....	12
4. Facebook.....	13
4.1. Facebook a jeho historie	13
5. Dospívající a kyberprostor	13
6. Dospělí a kyberprostoru.....	15
7. Komunikace ve virtuálním prostředí na základě kontextových modalit	16
II. EMPIRICKÁ ČÁST	21
8. Design empirického výzkumu	21
8.1. Vymezení oblasti zkoumání a výzkumné otázky	21
8.2. Metody.....	21

9.	Prezentace dat	23
9.1.	Postoje žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci	24
9.2.	Postoje rodičů žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci.....	33
10.	Analýza a interpretace	41
10.1.	Dlouhodobost a frekvence používání Facebooku	41
10.2.	Důvody k používání chatu na Facebooku.....	47
10.3.	Sociální vztahy na Facebooku	49
10.4.	Rozdíl mezi komunikací na Facebooku a komunikací „z očí do očí“	52
10.5.	Kontrola ze strany rodiče	57
10.6.	Interakce rodič – dítě	60
	Závěr	62
	Seznam použité literatury.....	64

Úvod

Virtuální komunikace je téma, které je v zahraničí už dlouhou dobu zkoumáno. (Suler, 2001, Gackenbach, 2007, Reid, 1991) V České republice se tomuto tématu nedostává takové pozornosti, jakou si zasluhuje. V posledních letech se objevují výzkumy ohledně disinhibice uživatelů (Vybíral, 2001, Šmahel, 2003) a vlivu kyberprostoru na psychiku jedince.

Obecně se zkoumá hlavně vliv virtuálního prostředí na dospívající, neboť je to největší skupina uživatelů internetu a sociálních sítí. V poslední době ovšem přibývá dospělých uživatelů sociálních sítí. V některých případech jde o rodiče, kteří se na sociálních sítích mohou potkat se svými dětmi. Interakce jako tyto nejsou zcela uspokojivě prozkoumány, neboť jde o nový fenomén.

Tato bakalářská práce si nepokládá za cíl prozkoumat celou problematiku interakce rodič-dítě na sociálních sítích, protože si uvědomuje její rozsáhlost. Cílem je porovnat pohled dospívajících a jejich rodičů na virtuální komunikaci, ze strany rodičů také otázku kontroly, ať již utajené či nikoliv.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Kyberprostor a jeho specifika

"Kyberprostor. Sdílená halucinace každý den pocíťovaná miliardami oprávněných operátorů všech národů, dětmi, které se učí základům matematiky... Grafická reprezentace dat abstrahovaných z bank všech počítačů lidského systému. Nedomyšlitelná komplexnost. Linie světla seřazené v neprostoru myslí, shluky a souhvězdí dat. Jako světla města, ustupující ..." (Gibson, 1992, s.46-47)

Termín kyberprostor byl poprvé použit v díle kyberpunkového spisovatele Williama Gibsona *Nauromancer*, které vyšlo v roce 1984. Spolu s kyberprostorem se v díle také poprvé objevily slova jako virtuální realita¹ či Internet², což vedlo k značnému rozšíření a zpopularizování těchto termínů mezi širší okruh lidí. Gibson ve svém díle charakterizuje kyberprostor jako síť, která propojuje lidi, stroje a informační zdroje. V této síti interakcí se vytváří tzv. nový prostor – kyberprostor. (Faltýnek, 2002)

Kyberprostor neboli virtuální svět je zcela odlišný od reálného. Dochází zde k digitalizaci lidí, vztahů a skupin, při níž se překračují hranice lidských interakcí. Propojují se zde komunikační a informační systémy. (Suler, 2002). Virtuální svět je dostupný skrze počítače, v této souvislosti se hovoří o on-line prostředí. Je to tedy imaginární svět, který nemá hranice jako svět fyzický, tj. reálný. Kyberprostor je ovšem chápán také jako psychologický prostor – internet je naplněn významy, prohlížení webových stránek dává například pocit cestování. (Divínová, 2005) Hlavním specifikem internetu je, že se jedná o prostředí bez zábran („disinhibited environment/behavior“), což je nejznámější jev virtuálního prostředí. Častý projev disinhibice je absence úzkosti a ztráta obav z odhalení sebe sama.(Joinson, 1998 in Šmahel, 2003). Nejvýstižněji popsal základní aspekty kyberprostoru Suler (2002):

¹ Virtuální realita – „simulovaná skutečnost, počítačová technologie poskytující pomocí smyslových podnětů a zpětné vazby přesvědčivou iluzi o imerzi (váženosti, ponoření) uživatele do umělého světa (někdy též imerzivní technologie).“ (Reifová a kol., 2004, s. 205)

² Internet – „celosvětová počítačová síť sestávající z řady větších a menších počítačových sítí, které k výměně a přenosu digitálních dat využívají protokol TCP/IP (Transmission Control Protocol over Internet Protocol).“ (Reifová a kol., 2004, s. 94)

1.1. Omezená percepce

Virtuální komunikace je pro většinu uživatelů omezena na psaný text. Nemůžeme rozeznat mimiku, řeč těla, hlasovou intonaci. Použití kamer a mikrofonů není přístupno všem uživatelům a i přestože dokážou přenést zvuk a obraz, nedokážou přenést takové modality jako vůně, doteky a chutě, což velmi znatelně ovlivňuje vztahy a komunikace obecně. V blízké budoucnosti, i přes efektivnost a snadnou dosažitelnost, se nepočítá s přenesením do kyberprostoru takových věcí v rámci fyzikální a hmatové percepce jako např. stisk ruky, poplácání po zádech, tanec, objetí, polibek, společné procházky... etc

1.2. Vše je založeno na textu

Navzdory možnosti používat mikrofony a kamery je textová komunikace stále nejčastější forma sociální interakce ve virtuálním světě. Jde o nový způsob prezentace své vlastní identity, který není prakticky ověřitelný. Dotyčný může prezentovat svou identitu pravdivě a také nemusí. Psaný text v kyberprostoru se také zásadně liší od textu, který čteme či produkujeme v reálném tj. fyzickém světě. Ve virtuálním světě je text mnohem plastičtější a obraznější, než ve světě fyzickém.

1.3. Flexibilita identit

Nedostatek podnětů, které normálně zažíváme v reálných situacích (tváří v tvář/face to face), vede k změně prezentaci vlastní identity. Velká míra anonymity dává člověku velký prostor pro vlastní prezentaci. Komunikace pouze skrze psaný text umožňuje člověku experimentovat se svou identitou, v mnoha prostředích si můžete dát jakékoliv jméno a vydávat za kohokoliv chcete. Tato anonymita má dvojí účinek: buďto se uvolňují frustrace a člověk si může své negativní emoce v kyberprostoru na ostatních „vybít“, nebo se naopak chová upřímně a otevřeně ohledně nějaké své osobní záležitosti, která je příliš citlivá pro diskutování v komunikaci z očí do očí.

1.4. Změněné a snové stavy

Virtuální svět umožňuje člověku až surrealistické zážitky – může procházet zdmi, generovat předměty z ničeho a mít vpravdě magické schopnosti. Navozují se stavy vědomí, které se velmi blíží snům, jsou velmi příjemné a atraktivita kyberprostoru se tímto rysem logicky zvyšuje. Tato atraktivita kyberprostoru může mnohé napovědět v souvislostech s některými formami počítačových závislostí.

1.5. Rovnost statusu

Kyberprostor nabízí rovné šance vyjádřit sebe sama, nezáleží na postavení, bohatství, rase, pohlaví. Tato rovnost ve virtuálním světě se nazývá „net democracy“ neboli internetová demokracie. Je možné, že v některých případech má postavení ve vnějším světě dopad na status v kyberprostoru, ale pravdou je, že v kyberprostoru je větší možnost komunikovat a zastávat svůj názor, aniž by člověk byl předem odsuzován za svůj původ, rasu, náboženství... etc. Schopnost komunikovat, vytrvalost, kvalita idejí a technická vybavenost jsou věci, které určují vliv na ostatní. Anonymita umožňuje uživatelům „hrát hry“ se svou identitou. Překračují se tak hranice, které v reálném světě nastavuje příslušnost k pohlaví, rase, věku atd., a vytváří se tak interakce, ve které je jen málo pravidel, většinou jen ty, které si uživatelé vytvoří sami. (Reid, 1991)

1.6. Transcendentální prostor

Geografická vzdálenost či hranice státních útvarů nejsou pro internetové uživatele žádnou překážkou, komunikovat můžou s člověkem na druhém konci světa. Toto je velká výhoda pro lidi se specifickým zájmem či potřebou. Existuje mnoho podpůrných skupin věnovaných lidem se specifickými problémy.

1.7. Časová flexibilita

V prostředí internetu je čas zhuštěný, ubíhá rychleji, prostředí se mění velmi rychle. V on-line komunikaci rozlišujeme synchronní a asynchronní typ komunikace. Synchronní typ komunikace znamená bezprostřední komunikaci, v řádu minut i sekund, typický příklad je například chat. Doba mezi přijatou zprávou a odpovědí je každopádně delší než v komunikaci tváří v tvář a umožňuje pohodlný čas na promyšlení odpovědi. Asynchronní typ komunikace se neodehrává v jednom čase, ale existuje mezi přijetím zprávy a odpovědí na ní časová prodleva. Typickým příkladem je e-mail, kdy můžeme odpovědět v řádu minut, dnů, týdnů...

1.8. Sociální mnohočetnost

Relativně snadno a lehce může člověk ve virtuálním světě kontaktovat stovky i tisíce lidí a komunikovat s nimi. V jedné chvíli může komunikovat s více lidmi najednou. Při výběru, s kým bude komunikovat, hrají roli vědomé i nevědomé motivy. Skrytý mechanismus nás směřuje k určitým typům lidí: „Kamkoliv v kyberprostoru jdu, táhne mě to ke stejnému druhu lidí“! Přeneseně o krůček dále: „Kamkoliv jdu, nacházím... SEBE!“ (Suler, 1998 in Divínová, 2005)

1.9. Možnost záznamu

Veškerá on-line aktivita může být zaznamenána a uložena do počítačového souboru. Uživatel může uchovávat trvalé záznamy o tom, co bylo řečeno, komu a kdy. Dle potřeby se můžeme vrátit ke kterékoliv části konverzace a znovu ji prožít. V kyberprostoru jsou tedy interakce mezi lidmi založeny čistě na dokumentech, o krůček dál můžeme tvrdit, že vztah je dokument a může být zaznamenán v plném rozsahu. Vztah – dokument může uživatel prožít znovu a přehodnotit jeho jakoukoliv část. Je však nasnadě, že emocionální reakce na tentýž text bude v různém čase odlišná. Nelze si myslet, že uchovaný text je objektivní záznam nějakého vztahu. Jedná se spíše o variabilní a dynamický svět, v němž se jednotlivé emoční reakce

ohledně jednoho záznamu mohou v různých časech velmi lišit. Možnost záznamu má ovšem velmi negativní dopady na lidskou psychiku. Protože všichni vědí, že vše, co udělají, vysloví a napíší, zanechá v kyberprostoru otisk. Jejich chování a jednání je zaznamenáno a sledováno, což může u některých jednotlivců vyvolávat úzkost, nedůvěru či dokonce paranoiu.

1.10. Narušení přenosu

Bez ohledu na to, jak jsou počítače složité a sofistikované, může se stát, že nefungují tak, jak si přejeme. Zažíváme vztek a frustraci, což je velmi dobrý ukazatel našeho vztahu k přístroji – závislosti a potřebě kontroly. Může se stát, že se zpráva nebo data ztratí, což může vážně ohrozit komunikaci – tato zkušenost se nazývá „zážitek černé díry“.

2. Internet jako prostředí bez zábran (disinhibiční efekt)

„Disinhibice v komunikaci vyjadřuje odložení zábran a skrupulí, ztrátu nebo překonání nesmělosti a ostychu, v krajních podobách může jít o obcházení tabu a zákazů, tedy o jistou odvázanost či nevázanost na normy, která může být až anomální.“ (Vybíral, 2009, s. 272-273).

Nesmíme opomenout pozitivní konotaci jako otevřenost, uvolněnost, smělost. Rozlišuje se benigní disinhibice a toxická disinhibice. Benigní v sobě zahrnuje neobvyklé projevy laskavosti či velkorysosti. Toxická na druhé straně má čistě negativní charakter, uživatel může prozkoumávat podsvětí internetu jako pornografii, násilnosti, používá hrubý jazykový projev, drsné kritiky, nenávislné hrozby. (Suler, 2002) Další negativní stránkou virtuální interakce je tzv. „flaming“ – agresivita v kyberprostoru, která v sobě může zahrnovat prvky rasismu, sexismu, sexuálního obtěžování či dokonce virtuálního znásilnění. (Vybíral, 2001) V podstatě jde o to, že člověk má tendenci k jinému chování, pokud je v kyberprostoru a pokud není – tichý, stydlivý člověk, který se

bojí tváří v tvář někoho oslovit a začít se s ním bavit, může v kyberprostoru nezávazně flirtovat, pomlouvat, být nepřátelský... atd (Gackenbach, 2007) Disinhibice je považována za nejčastější a nejzjevnější znak elektronické komunikace. Je to také atribut, který dává do pohybu spoustu úvah, zejména nad zvláštnostmi a charakteristikami doby, komunikace a výchovy a také nad charakteristikami dětí a adolescentů. (Vybíral, 2002 in Plaňava, Pilát 2002) Dle Sulera (2002) se na disinhibici podílí 6 faktorů:

2.1. Anonymita

Ve většině případů se nedá s jistotou tvrdit, že víte, s kým na internetu komunikujete. Pokud si uživatel přeje, může svou identitu skrýt, upravit, vydávat se za někoho jiného. Právě anonymita je klíčový prvek v disinhibičním efektu. Internet je zcela oddělen od reálného světa, uživatelé se cítí méně zranitelní a jsou v komunikaci s druhými více otevření. V důsledku se vůbec necítí zodpovědní za své chování ve virtuálním světě. Přesvědčí sami sebe, že chování a jednání na internetu nemá žádnou slučitelnost s jejich reálným Já, zodpovědnost se odsouvá na někoho/něco jiného. Tento jev se v psychologii nazývá disociace³. Dle Vybírala se ve zkratce jedná o pocit: „*Druhý neví, kdo jsem, já tedy mohu skrývat svou identitu.*“ (Vybíral, 2009, s. 273).

Je ovšem zajímavé, že i v anonymním prostředí internetu má jedinec touhu se nějakým způsobem projevit. Zároveň touží po ochraně i touze „dát“ něco ze sebe, přispět něčím do komunity. Anonymita je v tomto ohledu velmi vstřícná, co se týče podmínek pro bezpečné prostředí ohledně vyslovení názorů, zapojení do diskuzí, prosazování svého atd. (Vybíral, 2002 in Plaňava, Pilát, 2002) Další zajímavá myšlenka je, že uživatel internetu netouží po totální ochraně, kterou skýtá anonymita, ale po vystupování z ní. Láká jej odhalování sebe sama, které může řídit. (Suler, Phillips, 1998)

³ „Disociace je původně termín, který P. Janet použil v roce 1889 pro rozštěp osobnosti. Při disociovaném stavu vědomí jako by měl člověk v sobě více osobností (minimálně ještě jednu jinou) a takový stav narušuje psychicky zdravé vědomí, může vést ke zmatení nebo k tomu, že pod-osobnosti „v nás“ se začnou dohadovat.“ (Vybíral, 2009, s. 276)

2.2. Neviditelnost

Neviditelnost se v mnoha ohledech překrývá s anonymitou, ale přeci jen jsou zde rozdíly. Internetový uživatel, pokud pomineme kamery a mikrofony, je fyzicky neviditelný, což zesiluje disinhibiční efekt. Nemusíme se starat, jak vypadáme, nevidíme mimiku a další neverbální znaky komunikace, což vede k značné schematizaci komunikace a spoustě ztracených informací.

2.3. Asynchronicita

Ve virtuálním světě spolu uživatelé nekomunikují v reálném čase. Odpovědi se mohou protáhnout na minuty, dny, týdny... Co by v reálném světě bylo dávno vyřčené a zodpovězené se zde může odložit na později. Někdy se chápe asynchronní komunikace jako útěk od odpovědi, od odeslání zprávy, která může být nepříjemná, osobní, nepřátelská...

2.4. Solipsismická introjekce

Solipsismická⁴ introjekce⁵ je termín původně převzatý z filosofie, který tvrdí, že vnější svět existuje pouze a jen v hlavě (vědomí) člověka. Zjednodušeně lze říci, že vnější svět je pouze má vlastní představa (Vybíral, 2009) Absence osobní interakce ve spojení s textovou komunikací má zajímavý dopad na uživatele. Můžou pociťovat spojení myslí se svým on-line společníkem. Když čtou zprávy od druhých, můžou psaný text vnímat jako hlas uvnitř hlavy, jakoby osoba byla vložena nebo „introjiována“ do něčí duše. I když nevíme, jak daná osoba vypadá, přiřazujeme ji pravděpodobný vzhled a hlas, on-line společník se tedy stává postavou v našem intrapsychickém světě. (Suler, 2002)

⁴ Solipsizmus – „přesvědčení, že vnější svět existuje jen v našem vědomí a jediná jistota je osobní zkušenost“ (J. G. Fichte) (Hartl, 2000, s. 550)

⁵ Introjekce – „1. Obecně přijímání a přebírání cizích názorů a motivů za vlastní, protiklad projekce, 2. Obranný mechanismus spočívající v přisuzování si vlastností, kt. člověku zjevně scházejí, 3. v psychoanal. proces, v němž jsou funkce vnějšího objektu přebírány jako mentální reprezentace.“ (Hartl, 2000, s. 240)

2.5. Disociativní imaginace

Virtuální svět může některým uživatelům navodit pocit, že za své jednání a chování nenesou žádnou zodpovědnost. (Vybíral, 2009) Mají pocit, že na internetu nejsou skuteční, ale jsou pomyslné postavy, existující v jiném prostoru. On-line persona žije ve fiktivním světě oddělena od požadavků a povinností reálného světa. Někteří vidí on-line život jako druh hry s pravidly a normami, které se nevztahují na normální život. Jakmile počítač vypnou, vrátí se ke každodenní rutině a jejich on-line identitu nechají ve virtuálním světě. (Suler, 2009)

2.6. Minimalizace autority

Postavení v reálném světě se ve virtuálním stává nepodstatným a nedůležitým. Je zcela jedno, zda jste prezident velké korporace sedící v luxusní kanceláři či obyčejný člověk lenošící doma na pohovce. V reálném světě jsou lidé svázáni pravidly jak se chovat před autoritami, ale tato pravidla a normy ve virtuálním světě neexistují. Lidé jsou mnohem více ochotni mluvit podle vlastních hodnot a přesvědčení, beze strachu ze sankcí a trestů, které by následovaly v reálném světě.

Disinhibice jako taková se nevztahuje jen na virtuální prostředí, její aspekty jsou patrné i v interakcích z běžného tj. fyzického světa. Goffman (1999) takové chování popsal již v roce 1956 v knize „Všichni hrajeme divadlo“. Uvádí zde, že lidé se chovají odlišně, pokud dotyčný není přítomný – dochází k odreagování agrese, shazování a zesměšňování, a to vše se děje „za zády“ či v „zákulisí“. Virtuální svět takové chování svou anonymitou přímo vybízí.

Goffman: „Když členové týmu odejdou do zákulisí, kde nemohou být viděni ani slyšeni svým obecnstvem, velmi pravidelně se o něm vyjadřují s despektem, který odporuje jejich přístupu k obecnstvu v době jeho přítomnosti. Ve sféře služeb například účinkující své zákazníky, k nimž se v době výkonu chovají uctivě, v zákulisí zesměšňují, pomlouvají, karikují, proklínají a kritizují, zde se rovněž

kují plány na to, jak je napálit, jakých triků proti nim užít či jak je pacifikovat. Například v kuchyni hotelu Shetlandy byli hosté označováni kódovanými zdobnělinami, jejich mluva, tón řeči a charakteristické způsoby byly velmi přesně napodobovány, byly zdrojem zábavy a nástrojem kritiky, jejich zvláštnosti, slabosti a společenské postavení byly přetřásány s až vědeckou pečlivostí, jejich žádosti o drobné úsluhy se setkávaly s groteskním pitvořením obličejů a nadávkami, jakmile zmizeli z očí a z doslechu. Tuto rovnici urážek více než dostatečně vyvažovali hosté ve svých kruzích, kdy zaměstnance označovali za líná prasata, tupé primitivy, hamižná hovada. Když spolu ale mluvili, chovali se k sobě zaměstnanci a hosté uctivě a do jisté míry i vlídně. Podobně existuje jen málo přátelských vztahů, v nichž by tu a tam nebyly názory na přítele řečené jemu za zády v hrubém rozporu s názory sdělenými mu do očí. (Goffman, 1999, s. 167-168)

3. Sociální síť

Původ sociálních sítí sahá do 90. let v USA. Jednalo se hlavně o síť, které sloužily k snadné komunikaci mezi studenty. Zde se objevovaly první profily a skupiny přátel. (Kulhánková, Čamek, 2010)

Jako první sociální síť je považován projekt Sixdegrees, který byl spuštěn v roce 1997, a který umožňoval registraci profilu, vytvoření seznamu přátel a procházení seznamů přátel svých přátel. V roce 2000 byl Sixdegrees ovšem zrušeno kvůli nízkému počtu uživatelů.⁶

Sociální síť se zaměřují primárně na sociální interakci mezi uživateli. Obsah sociálních sítí tak tvoří uživatelé sami, svou interakcí, komunikací, sdílením fotografií, videí, zážitků, zakládáním událostí... etc. Sociální síť jsou místem, kde se lidé setkávají, vytvářejí se svými přáteli komunity a připojují se k jiným a novým. Komunikace a setkávání na sociálních sítích všem zúčastněným šetří čas, a umožňují si rozšiřovat své sociální okruhy. (Kilián, 2011)

⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%A5

4. Facebook

4.1. Facebook a jeho historie

Facebook je s miliardou aktivních uživatelů jednou z největších sociálních sítí na světě a slouží hlavně ke komunikaci mezi uživateli, udržování vztahů a zábavě. Je přeložen do více než 70 jazyků. Facebook byl založen v roce 2004 Markem Zuckenbergem na Harvardově Univerzitě. Ze začátku byl spuštěn na serveru thefacebook.com a byl dostupný pouze studentům Harvardu. Název facebook vznikl podle letáků, které dostane každý nový student, a které slouží k seznámení s ostatními studenty. Do konce roku 2004 byl rozšířen i na další americké univerzity.⁷ První byly vysoké školy v USA z tzv. Břečťanové ligy (Ivy League), která čítá osm elitních soukromých škol (Brown University, Columbia University, Cornell University, Dartmouth College, Harvard University, University of Pennsylvania, Princeton University, Yale University) Z amerických univerzit se facebook rozšiřoval, až v roce 2006 byla služba spuštěna pro každého staršího 13 let. Nedlouho poté se M. Zuckenberg odstěhoval do Palo Alta, kde v pronajatém domku vznikly první kanceláře facebooku V roce 2010 o facebooku vznikl americký film The Social Network, který přináší vhled do počátků facebooku.⁸ Dle statistik je rodné USA nejpočetnějším státem, co se týče registrovaných profilů na facebooku – 163 071 460 uživatelů. Česká republika je na 43. místě s 3 849 900 uživateli.⁹

5. Dospívající a kyberprostor

Experimentování a prozkoumávání identity

Jedna ze základních potřeb dospívajících je poznat sebe sama. Jedná se sice o celoživotní proces, ale v období dospívání se jedná o velice intenzivní záležitost. (Macek, 2003) E. Erikson (1968) považoval za nejdůležitější a nejhlavnější vývojové úkoly adolescence právě hledání vlastní identity a ujasnění vztahu

⁷ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Facebook>

⁸ <http://www.jarodic.cz/cz/zajimavosti-z-historie-facebooku.php>

⁹ <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/> (údaje platné ke dni 27.3.2013)

k sobě. Dospívající si pokládá spousty otázek: „Kdo jsem?“, „Čeho chci dosáhnout?“, „Jaké vztahy chci?“. Odpovědi na některé z těchto otázek lze najít v kyberprostoru.

Intimita a sounáležitost

V období dospívání obvykle přicházejí první lásky, první zkušenosti ve vztazích a experimentování s intimitou. Pro dospívající je velmi důležité mít kamarády a být jimi přijímán. Patřit do skupiny a zažít pocit sounáležitosti a všechny vztahy v tomto období mají velký význam pro objevování identity. Na internetu se pohybuje spousta lidí a skupin, se kterými lze komunikovat a do kterých lze patřit.

Separace od rodičů a rodiny

Hledání svého místa ve skupině, přijetí vrstevníků a objevování intimity ve vztazích jde ruku v ruce se snahou oddělit se od rodičů a rodiny. Dospívající touží být nezávislí a chtějí dělat věci po svém. Kyberprostor je vzrušující místo, kde se tyto potřeby můžou velmi rychle splnit. Na druhou stranu se dospívající nechtějí od rodiny úplně separovat, neboť rodičovská starostlivost s sebou nese jisté výhody. Dospívající chtějí zažít dobrodružství, poznávat nové lidi, ale nejraději to dělají v bezpečném prostředí – doma.

Ventilování frustrace

Starší psychologické teorie pojednávaly o dospívání poněkud melodramaticky, poukazovaly na agresivní chování, stresující prožívání vývoje, frustraci... Dospívání ovšem může být velmi obtížným obdobím života, se všemi nároky ve škole, s očekáváním od rodičů, s neúspěchy mezi vrstevníky... V tu chvíli přijde vhod místo, kde se dá frustrace ventilovat pokud možno anonymně a bez následků a sankcí... Vítejte v kyberprostoru!

6. Dospělí a kyberprostoru

Dospělí a hlavně rodiče v kyberprostoru, v našem případě hlavně na sociálních sítích je velmi zajímavé téma. Jak bylo řečeno, dospívající mají v kyberprostoru velké možnosti k prozkoumávání své identity a experimentování s ní. Mohou zde navazovat první vztahy, najít si přátele a zažít pocit, že někam patří. Velmi důležité je, že si zde v anonymním prostředí mohou vylít zlost, například na své rodiče, učitele nebo jiné autority, popustit uzdu frustraci. Kyberprostor má své velké výhody v oblasti separace od rodičů a rodiny. Dospívající je zde v prostředí, kde se mohou naplnit jejich potřeby, mohou zde zažít dobrodružství, je to místo, kde jejich chování a jednání není potrestáno žádnou autoritou. (Suler, 2002)

V poslední době se ovšem kyberprostor stává místem, kam se ve stále větším počtu rodiče „infiltrují“ a už to není ono místo, kde dospívající mohli beztrestně ventilovat svou frustraci ohledně svých rodičů či jiných autorit. Příkladem za všechny budiž jedna dívka z USA, která na facebooku pomluvila své rodiče. Její otec ovšem takové chování nenechal bez odezvy a rozstřílel její notebook, což neopomněl natočit a následně pověsit na internetovou stránku pro výstrahu ostatním teenagerům.¹⁰ Z této v pravdě extrémní situace je zřejmé, že kyberprostor a sociální sítě nejsou stoprocentně anonymní a cokoliv se zde řekne, má přesah i do reálného života. V interakci rodič-dítě v kyberprostoru se přetváří vztah i v realitě a vzájemně se ovlivňují.

Rodiče, kteří jsou spolu se svým dítětem na facebooku, či jej mají v „přátelích“ mohou být vnímáni jako kontroloři, kteří sledují všechny aktivity a způsob využívání sociálních sítí svého dítěte. Důležité je, kdy se podobné kontrolování stává zásahem do soukromí dítěte. Dospívající tak mohou mít pocit, že musí cenzurovat vše, co chtějí napsat. (Kanter, Afifi, Robbins, 2012)

¹⁰ http://revue.idnes.cz/dcera-pomluvila-rodice-na-facebooku-otec-ji-za-to-rozstrilel-notebook-12w-/zajimavosti.aspx?c=A120216_182456_zajimavosti_nh

S problematikou rodičovské kontroly souvisí úzce myšlenka, že média ovlivňují postoje a chování dětí, především díky rodičovským postojům a regulaci používání médií (počítačů). (Hoan & Cheon, 2005)

Dopad facebooku na vztah mezi rodičem a dítětem ovšem závisí na kvalitě a povaze tohoto vztahu před vytvořením vztahu na facebooku. V případě, že vztahy mezi rodičem a dítětem byli vesměs nekonfliktní před tím, než se rodič přihlásil na facebook, jejich vztah by měl zůstat nadále stabilní i zde. Pokud ovšem spolu měli rozpory a konflikty i před přihlášením se rodiče na facebook, tento akt jen zhorší pocit dítěte, jakoby rodič napadal jeho soukromí a kvalita vztahu se tímto nadále snižuje. (Kanter, Afifi, Robbins, 2012)

7. Komunikace ve virtuálním prostředí na základě kontextových modalit

Velký vliv na průběh komunikace má kontext, záleží na místě, kde komunikace probíhá, jak dlouho a za jakých podmínek. Pokud dojde ke změně některé z těchto modalit, změní se i komunikace samotná. Dle Vybírala (2009) se jedná o tyto modalitty:

- časový rámec
- prostor a prostorové aranžmá
- modalita významu
- přítomnost emocí
- vztahové proměnné
- situační rámec
- existence kontinuity rozhovoru

Časový rámec

„Modalita časového rámce charakterizuje čas v průběhu komunikace, tj. kdy ke komunikaci dochází, kolik je na ni času, jak dlouho komunikace probíhá.“ (Šmahel, 2003, s. 105) Dospívající ve výzkumu, který David Šmahel realizoval v rámci výzkumného projektu „Mládež, děti a rodina“, uváděli, že v průběhu

komunikace v kyberprostoru cítí větší časovou flexibilitu. Mají více času na odpověď a mohou si promyslet formulaci, která jim nejvíce vyhovuje. S větším množstvím času na odpověď se přidružuje pocit lepšího vyjadřování, lepších formulací. Druhý úhel pohledu je však v opozici k prvnímu. Dospívající často uvádí, že cítí ve větší míře než v komunikaci tváří v tvář tlak na rychlejší rozhodování. Rychlost komunikace v kyberprostoru je větší než v reálném světě, objevují se také případy, kdy dospívající tvrdí, že v kyberprostoru mají omezenější slovní zásobu než v reálném světě. Vnímání plynutí času v kyberprostoru je velmi variabilní a individuální. Běžně se praktikuje komunikace s více lidmi najednou – tento fenomén se nazývá multiplicita komunikace. Stává se, že rozhovory vedené ve virtuálním světě zůstávají často nedokončené, uživatelé komunikují méně rozvinutými větami, jaksi ve zhuštěné formě, na druhou stranu se vyjadřují jasně a stručně.

Prostor a prostorové uspořádání

Velký vliv na průběh komunikace má prostorové aranžmá neboli upořádání, v němž se uskutečňuje. Opět zde můžeme najít mnoho rozdílů mezi komunikací z očí do očí a v kyberprostoru. Hlavní rozdíl z hlediska prostoru a jeho uspořádání je, že v reálném světě a jeho komunikaci je sdílen společný prostor, ve virtuálním světě nikoliv. Z tohoto klíčového „zjištění“ plyne hlavní zdroj obav rodičů, pedagogů, vychovatelů a dalších, totiž, že ve virtuálním světě nemáme nikdy jistotu, že hovoříme s naším známým nebo někým, kdo se za něj vydává. Nebo můžeme vést konverzaci s někým, kdo se velmi obratně vydává za člověka na hony vzdáleného svému věku, pohlaví, vzhledu, koníčkům... zdaleka si však také nikdo nemůže být jist, jestli komunikuje s člověkem nebo s „inteligentním“ strojem. Dalším důležitým aspektem je absence fyzického kontaktu, z čehož vyplývá absence neverbální komunikace. Mnoha lidmi je právě tento aspekt vnímán velmi negativně, virtuální svět je vnímán odosobněně, chladně, strojově. Na druhé straně to může být a je pro mnohé velká výhoda. Neosobnost je skličující, nepřátelská, ale z druhého úhlu pohledu, tím máme možnost být

anonymní a chovat se bez zábran. Jestliže je pro někoho komunikace ve virtuálním světě nepříjemná nebo jej unavuje, má mnohem jednodušší volbu nereagovat na něj, či jej utnout než v reálném světě. V realitě jsme při konverzaci vždy fyzicky přítomni, a i když nekomunikujeme verbálně, vysíláme zpětnou vazbu jinými kanály, např. neverbálně, které ve virtuálním světě chybí. Absence nonverbální komunikace ochuzuje celkovou podstatu sdělovaného – bez rozpoznání intonace, výšky, síly, melodie hlasu může dojít k chybné interpretaci a nedorozumění. Mnozí na tento aspekt nahlízejí pozitivně – lidé, kteří v reálné komunikaci tváří v tvář zažívají nepříjemné pocity, stydí se nebo mohou mít nějaký handicap, se cítí mnohem lépe ve virtuálním prostředí.

Modalita významu

Velkým tématem virtuální komunikace se jeví to, jak komunikující chápou význam sdělení, jak si navzájem rozumí. Celkem běžně se dopředu počítá s nedorozuměním, jakožto častou součástí virtuální komunikace. Jak již bylo řečeno, v realitě nedorozuměním předchází správné rozpoznání významu neverbální komunikace. Jakýmsi pomocníkem pro vyjadřování emocí v kyberprostoru jsou „emotikony“, běžně nazývané „smajlíky“. Velmi často se objevuje projekce – do otázek a odpovědí vkládá uživatel svůj vlastní význam. V realitě by se takové nedorozumění vyřešilo pomocí doprovodných signálů, mimikou, gesty.

Přítomnost emocí

Neméně důležité je jak dospívající prožívají a vnímají celkové virtuální prostředí. Ohledně vyjadřování emocí a jejich prožívání na internetu se dospívající rozdělují na dva tábory. Jedni vnímají virtuální svět jako příznivý pro usnadnění vyjádření emocí, cítí se více otevření, lépe se o svých emocích vyjadřují. Většina těchto uživatelů má v komunikaci tváří v tvář problémy – jsou stydliví, bázliví, úzkostní, mohou trpět nějakým handicapem, např. koktáním.

Druzí mají zcela opačný názor, virtuální komunikace se jim zdá zcela nevhodná pro vyjadřování emocí. Obě skupiny se však prolínají, vzniká ambivalence – na internetu projevují méně emoce, ale na druhé straně jsou také otevřenější než v reálném světě. Možné vysvětlení je, že pokud je uživatel do komunikace méně emočně zaangażovaný, získává tím odstup a může o svých emocích reflektovat. Otázkou zůstává, zda se emoce vzniklé ve virtuálním světě stávají jednoduššími, ploššími a povrchnějšími. Velký podíl na této otevřenosti má anonymita. Být si jistý svou anonymitou může spoustu lidí vést k otevřenému projevení svých emocí, schopnosti mluvit o citlivých tématech.

Vztahové proměnné

V prostředí internetu nehraje roli, zda spolu komunikují věkově rozdílní partneři, podřízený a nadřízený či lidé s rozdílnými autoritami. Ve virtuálním světě se častěji než v reálném objevuje tzv. symetrická komunikace. Dospívající se tak baví stejně se svými vrstevníky jako s dospělými, či jinými autoritami. Komunikace probíhá na úrovni „rovný s rovným, probíhá bezprostředně a otevřeně, je také potlačena submisivita a úzkost ze sociálních situací.

Systémový rámec

„Každá interpersonální komunikace nestojí sama o sobě, ale je začleněna jako součást dalších komunikačních výměn.“ (Vybíral, 2000 in Šmahel, 2003) Jde o to, že v různých situacích a s různými lidmi komunikujeme odlišně. Je rozdíl, zda komunikujeme s dobrým přítelem nebo s člověkem, se kterým se teprve seznamujeme. Rozdíl také nastává, pokud se změní vnější situace, například pokud se do komunikace připojí dospělý či jiná autorita.

Existence kontinuity rozhovoru

Existence kontinuity rozhovoru zasahuje jak do komunikace ve virtuálním světě, tak do komunikace tváří v tvář. S mnoha lidmi, se kterými komunikujeme ve virtuálním světě, se setkáváme i v reálném. Komunikace a chování tedy není zcela „bez zábran“ a bez vzájemného ovlivňování těchto dvou světů. V kyberprostoru probíhá rozhovor fragmentovaněji a kontinuita je nižší než tváří v tvář. Právě fragmentací se daný rozhovor může časově protáhnout. Pokud se setkáme s někým nesympatickým, nemusíme se s ním nuceně znovu bavit, oproti častým situacím v reálném světě. Negativum těchto skutečností je, že člověka nenutí přizpůsobovat se situacím a reagovat i na nepříjemné věci a dotazy.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

8. Design empirického výzkumu

8.1. Vymezení oblasti zkoumání a výzkumné otázky

Ve svém výzkumu se zabývám virtuální komunikací na sociální síti Facebook. Zjišťuji dlouhodobost a frekvenci používání Facebooku a důvody jeho používání.

Dále jsem se zaměřila na srovnání pohledu teenagera a jeho rodiče na virtuální komunikaci. Dalším bodem byla otázka kontroly ze strany rodiče, ať již skrytá nebo vědomá teenagerem a možná interakce dospívající — rodič na sociálních sítích.

Posledním bodem je otázka, zda si dotyční uvědomují rozdíl mezi komunikací na Facebooku a „z očí do očí“.

Stručně na závěr shrnu výzkumné otázky:

1. dlouhodobost a frekvence používání Facebooku
2. důvod používání chatu na Facebooku
3. sociální vztahy na Facebooku
4. rozdíly mezi virtuální komunikací a komunikací „z očí do očí“
5. kontrola ze strany rodiče na Facebooku
6. interakce rodič – dítě na Facebooku

8.2. Metody

Ve svém výzkumu jsem použila dvě sady dotazníků – pro žáky 8. a 9. tříd a pro jejich rodiče.

8.2.1. Dotazníky pro žáky 8. a 9. tříd

Žákům 8. a 9. tříd jsem dotazník zadávala osobně, po dohodě se zástupkyní školy. Vysvětlila jsem jim účel a důvod dotazníku a poprosila o vyplnění. Dotazník obsahuje jak otevřené tak uzavřené otázky (viz Příloha). Zjišťovala jsem pohlaví, třídu, připojení k internetu, zda mají/nemají účet na Facebooku, jak dlouho a jak často jej využívají. Dále jsem zjišťovala důvody využívání Facebooku a zda je pro ně přátelství a komunikace na Facebooku stejná jako v reálném světě. Další otázkou bylo, zda mají na Facebooku v přátelích někoho, s kým se v reálném světě příliš nebaví. Dále jestli někdy někoho z přátel odstranili, a z jakého důvodu. Ptala jsem se, jestli vnímají nějaké rozdíly mezi komunikací na Facebooku a „z očí do očí“. Poslední otázky byly zaměřené na rodiče – zda mají na Facebooku někoho z rodičů a na případnou komunikaci s nimi.

8.2.2. Dotazníky pro rodiče žáků 8. a 9. tříd

Rodičům jsem dotazníky nezadávala osobně, ale posílala jsem je přes zástupkyni školy. Stejně jako u předchozího dotazníku obsahuje i tento otevřené i uzavřené otázky (viz Příloha). Zjišťovala jsem, zda má dle jejich názoru jejich dítě připojení k internetu a jestli má účet na Facebooku. Dále kolik hodin denně jim zabere návštěva Facebooku a jejich názor na komunikaci na Facebooku. Zjišťovala jsem, zda si myslí, že existují nějaké rozdíly mezi komunikací na Facebooku a „z očí od očí“. Další otázka směřovala, na to, zda ví, k čemu jejich dítě Facebook užívá. Poslední otázky směřovaly k vlastnímu užívání Facebooku a možné interakce na něm s vlastním dítětem – ptala jsem se, zda mají účet na Facebooku, zda mají v přátelích své dítě/děti, zda s ním touto cestou komunikují. Dále jsem se zajímala, zda mají v přátelích na Facebooku i přátele z okruhu svého dítěte. Další otázky byly zaměřené na kontrolu dítěte a jeho aktivity na Facebooku – zajímalo mě, zda své dítě kontrolují a jaké s tím mají zkušenosti.

9. Prezentace dat

V následující kapitole představím získaná data z dotazníkového šetření, nejprve od žáků 8. a 9. tříd a poté od jejich rodičů. Jednotlivé otázky jsem sdružovala do tematických celků na základě podobnosti.

U žáků začínám základními údaji, kde uvádím příslušnost k pohlaví, třídě a poté připojení k internetu a přítomnosti/nepřítomnosti účtu na Facebooku. Další část otázek se zaměřovala na dlouhodobost a frekvenci používání Facebooku. Poté jsem se zaměřila na důvody používání chatu na Facebooku. Následující soubor otázek se zabýval komunikací a sociálními vztahy na Facebooku. Poté jsem zkoumala pohled na rozdílnosti u virtuální komunikace a komunikaci „z očí do očí“. Poslední část se týkala tématu – rodič na Facebooku, případná komunikace a interakce.

U rodičů jsem otázky rozdělila do celků dle tematického zaměření. Nejprve šlo o připojení k internetu a přítomnosti/nepřítomnosti účtu na Facebooku. Poté jsem se opět jako u žáků zaměřovala na čas strávený na Facebooku. Další typ otázek se zaměřoval na virtuální komunikaci – srovnání s komunikací „z očí do očí“ a vlastní názor na tento typ komunikace. Dále jsem se zajímala o to, zda si rodič uvědomuje pohnutky a hlavní důvody používání Facebooku. Poslední část se zaměřovala na vlastní rodičovské působení na Facebooku - případnou komunikaci a interakci se svým dítětem a jeho kontrolou v tomto prostředí.

V této kapitole pracuji se základními údaji a jde zde hlavně o prezentaci dat. Získaná data jsem zpracovala do absolutních čísel výpovědí a procent, slovní odpovědi v otevřených otázkách jsem kategorizovala dle četností do skupin. V další části textu, která se bude věnovat analýze a interpretaci dat, budu pracovat do větší hloubky a jednotlivé kategorie života na Facebooku budu propojovat a odkrývat další roviny.

9.1. Postoje žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci

Základní údaje

Třída	počet	%
8.třída	34	54,83
9.třída	28	45,16
Pohlaví	počet	%
Chlapec	32	51,61
dívka	30	48,38
Účet na Facebooku	počet	%
Ano	56	91,80
ne	5	8,19

Zkoumaný vzorek je téměř genderově vyrovnaný: chlapců je 32 (51,61%) a dívek 30 (48,38%).

Žáků z osmých tříd bylo 34 (54,83%) z toho 20 chlapců a 14 dívek. V devátých třídách bylo 28 žáků (45,16%), přičemž chlapců bylo 12 a dívek 16.

Všichni mají připojení k internetu, 2 nezaškrtili žádnou možnost, ale u dalších otázek odpovídali. 1 nezaškrtnul žádnou odpověď a připsal pod vybrané možnosti svou vlastní odpověď – „Jak kdy.“

Účet na facebooku má založeno 56 dotazovaných (91,80%). Záporně odpovědělo 5 žáků (8,19) – 4 chlapci (tři z osmé třídy a jeden z deváté) a jedna dívka z osmé třídy.

Dlouhodobost a frekvence používání

Dlouhodobost účtu	počet	%
Několik týdnů	5	8,06
Několik měsíců	8	12,90
Několik let	49	79,03
Frekvence používání	počet	%
Jednou měsíčně	10	16,12
Několikrát měsíčně	5	8,06
1x týdně	3	4,83
Několikrát týdně	11	17,74
1x denně	13	20,96
Více jak 2 hod denně	16	25,80
Více jak 5 hod denně	4	6,45

Nejkratší dobu založení účtu označilo nejméně dotazovaných – 5 (8,06%). Několik měsíců má účet 8 dotazovaných (12,90%) a několik let 49 (79,03%).

Nejvíce častá odpověď z hlediska stráveného času na facebooku je „více jak dvě hodiny“, s čímž se ztotožňuje 16 žáků (25,80%). Druhou nejčastější odpovědí je 1x denně, kterou zadalo 13 žáků (20,96%), třetí je několikrát týdně – 11 žáků (17,74%). Mezi třetí a čtvrtou odpovědí je velký skok z hlediska toho, kolik času jsou žáci ochotni obětovat facebooku. Zatímco třetí příčku získala odpověď několikrát týdně, čtvrtou obsadila odpověď jednou měsíčně. Pátá nejčastější odpověď zaznamenala menší počet žáků, kteří ji zakroužkovali – 5 (8,06%). Šestá nejčastější je zároveň nejvíce náročná na čas – více jak 5 hodin denně na facebooku stráví 4 žáci (6,45%). Poslední a nejméně častá odpověď je 1x týdně, kterou zakroužkovali jen 3 žáci (4,83%).

Většina dotazovaných je na Facebooku tedy alespoň jednou denně – až několik hodin denně – 53,21%. A většina z dotazovaných má účet několik let - 79,03 %.

Důvody používání Facebooku

Důvody	počet	%
Poznávání nových lidí	8	12,90
Komunikace s přáteli	46	74,19
Zabít čas	4	6,45
Chci se bavit	9	14,51
Chci se odreagovat	3	4,83
Mít přehled o tom, co se děje	22	35,48
Najít si partnera/partnerku	2	3,22
Získávat informace/vzdělávat se	4	6,45
Nechci být vyloučený z kolektivu	0	0
Jiný důvod ¹¹	5	8,06

Nejčastější důvod, proč žáci používají chat na facebooku, je snadná komunikace s přáteli – 46 (74,19%). Druhou nejčastější odpovědí je „mít přehled o tom, co se děje“ – 22 (35,48). 9 žáků (14,51%) uvedlo jako důvod používání chat, že se chtějí bavit. 8 žáků (12,90%) uvedlo, že chtějí poznávat nové lidi. 5 žáků odpovědělo v možnosti „jiné“ a dopsalo vlastní odpovědi: těchto pět výroků nelze kategorizovat, a proto je uvedu všechny. „Protože chci“ – tento výrok napsal chlapec z 9. třídy, který současně zaškrtl i možnosti „komunikace s přáteli“ a „mít přehled o tom, co se děje“. Další vlastní odpověď napsal chlapec z 8. třídy: „Napsat si kdy a kde se sejdeme“ -společně s možností „komunikace s přáteli. Chat na facebooku pro něj byl nástrojem pro spojení s kamarády a využíval ho ryze na tyto účely. „Facebook nepoužívám přijde mi to zbytečné radši používám skype.“ – toto je

¹¹ jiný důvod: „protože chci“ „napsat si kdy a kde se sejdeme“ „facebook nepoužívám přijde mi to zbytečné radši používám skype“ „protože se chci bavit s kamarády a nechci je stratit“ „když chybím ve škole tak mi lidi píšou co mám dodělat

výrok chlapce z 8. třídy, který účet na facebooku má rok, ale nepoužívá jej (v četnosti používání zakroužkoval možnost jednou denně, což je v rozporu s jeho výrokem o zbytečnosti a vyhýbání se používání facebooku). „Protože se chci bavit s kamarády a nechci je stratit.“ – opět výrok dalšího chlapce z 8. třídy. Tato vlastní odpověď je jinými slovy totožná s možností i) nechci být vyloučený z kolektivu – chlapec ji pouze zformuloval vlastními slovy. „Když chybím ve škole tak mi lidé píšou co si mám dodělat.“ – výrok dívky z 8. třídy poukazuje na praktičnost komunikace na facebooku a jeho provázanost s pracovním/školním prostředím. Další možnost „získávat informace/vzdělávat se“ zaškrtili 4 dotazovaní (6,45%) stejně tak i možnost „zabít čas“. „Chci se odreagovat“ oproti tomu zaškrtila pouze trojice dotazovaných (4,83%). Nejmenší počet získala možnost „najít si partnera/partnerku“, kterou si vybrala jen dvojice dotazovaných (3,22%). Nejčastější důvod, proč využívají Facebook, je komunikace s přáteli, dále potřeba mít přehled, o tom, co se děje. Obě potřeby spadají do sociálních potřeb – vědět, co se děje mezi lidmi, které znají, a nebýt vyloučený. Přesto tuto možnost explicitně nevolili.

Komunikace a Sociální vztahy na Facebooku

Bavíš se s přáteli na Facebooku stejně jako v reálném životě:

Možnosti	počet	%
Ano	31	50
Ne – více na facebooku	4	6,45
Ne – více v reálném životě	27	43,54

Nejfrekventovanější odpověď z hlediska srovnání virtuální komunikace a komunikace z očí do očí bylo možnost a) ano – tedy -stejně na facebooku jako v reálném životě. Tatko odpovědělo celkem 31 dotazovaných (50%). Druhou nejčastější odpovědí je možnost b) ne – více na v reálném životě – 27 dotazovaných (43,54%). Nejméně častou odpovědí byla možnost c) ne – více na facebooku, kterou zakroužkovalo jen 4 dotazovaných (6,45%).

Máš v přátelích na facebooku lidi, se kterými se v reálném životě příliš nebavíš

Možnosti	počet	%
Ano	49	79,03
ne	13	20,96

49 dotazovaných (79,03%) má v přátelích na facebooku lidi, se kterými se v reálném životě příliš nebaví. Oproti tomu 13 dotazovaných (20,96%) si takové lidi do přátel na facebooku nepřidává.

Odstranil jsi někoho z přátel? Z jakého důvodu? Napiš...

Odstranění přátel	počet	%
Ano	44	72,13
ne	17	27,86

44 dotazovaných (72,13%) už někdy odstranilo někoho na facebooku, koho předtím mělo v přátelích. Nejčastějším důvodem k smazání někoho z přátel je agrese, pomlouvání, spamování, nerespektování soukromí (zveřejňování fotografií bez souhlasu dotyčného). 17 dotazovaných (27,86%) si z přátel nikoho nevyřadilo – neupřesnilo to ve svých výpovědích – buď na takové chování (agrese, pomluvy,...etc.) nenarazili, nebo jim nevadí, anebo si své přátele vybírají opatrněji.

Rozdílnost virtuální komunikace a komunikace „z očí do očí“

Rozpoznaná kategorie	Počet odpovědí	%
Lepší z „očí do očí“ ¹²	10	18,18
Stud ¹³	9	16,36
Žádné rozdíly ¹⁴	7	12,7
Lhaní ¹⁵	6	10,90
Chybění sensorické zpětné vazby ¹⁶	4	7,27
Reflektující rozdílnost ¹⁷	4	7,27
Na Facebooku lehčí ¹⁸	3	5,45

¹² Lepší z očí do očí : „Oči do očí – můžeme vidět jejich pravé city.“ „Lepší je v tom normálním životě, protože vidíš, jak se ten člověk ve skutečnosti.“ „Komunikace na facebooku je horší proto že je lepší vyříkat si věci z očí do očí.“ „Z očí do očí se mluví lépe než na facebooku.“ „Z očí do očí je pohodlnější.“ „Facebook je zdarma, ale komunikaci tváří v tvář nenahradí!“ „Protože je lepší mluvit mezi 4 očima.“ „Z očí do očí je to rychlejší, lepší.“ „Na facebooku si každý dovoli říct všechno, ale z očí do očí, to už ne, ale je to příjemnější.“ „Lepší je to v normálním životě, proto – že vydíš jak se ten člověk tváří ve skutečnosti.“

¹³ Stud: „z očí do očí se více stydím“ „na facebooku se méně stydím říct danému člověku, co si o něm doopravdy myslím“ „Tam se nestydíš jako v reálu.“ „Z očí do očí se člověk stídí, ale je to rozhodně lepší než přes facebook.“ „V komunikaci na facebooku se nestydím, ale v reálném životě ano.“ „Komunikace na FB je lepší kvůli tomu, že se ty osoby můžeš zeptat na cokoliv co chceš a líp jí poznat.“ „Na FB můžeš napsat úplně cokoliv a ani se nestydíš a z očí do očí bys (skoro) nikdy neřekl to co si napsal na FB.“ „Z očí do očí je to přece lepší ale na fb se někdy dá zeptat na něco co bych se nezeptala osobně.“ „Tam můžeš napsat cokoliv do očí můžeš říct jen něco.“

¹⁴ Žádné rozdíly: „Žádný.“ „V ničem.“ „v ničem“ „V ničem.“ „v ničem“ „v ničem“ „v ničem“

¹⁵ Lhaní: „Na fcb se můžeš hodně přetvařovat a můžeš se schovávat za smajlíkama a řekla by si věci, který by si do očí třeba ani neřekla.“ „Např. V rozhovoru z očí do očí se vždy aspoň trochu dá poznat emoce což přes facebook nejde, takže ani nevíte jestli třeba lže.“ „Při komunikaci na fb si může každé cokoliv vymyslet a lhát, je to virtuální a může vám tam psát kdokoli.“ „Na facebooku mohou lidi psát nepravdivá slova. Když si povídám z očí do očí nikdo mi nelže.“ „Myslím si že na facebooku to není ono že si to nemůžeš říct emočně.“ „Že když si povídáš na facebooku a něco mu vičíš tomu druhému tak ten to nebere tak vážně jako kdyby mluvil z očí do očí.“

¹⁶ Chybění sensorické zpětné vazby: „komunikace u očí do očí je kolikrát lepší a na facebooku můžeš četovat, ale neuvidíš toho dotyčného, jedině by jste měli připojenou kameru“ (dotyčná otázku zodpověděla, i když na facebooku nemá účet) „Z očí do očí vidím, jak se člověk tváří. Na facebooku můžeme jednoduše skrýt svou náladu za smajlíka.“ „Na facebooku tu osobu nevidím.“ „Je to lepší a vidíte rovnou jeho reakci a podobně.“

¹⁷ Je to jiné: „je to jiné z očí do očí je to o něco jiné než chat“ „Komunikace z očí do očí je lepší. Na facebooku je to jiný než z očí do očí.“ „Tak na fb je to jiný prostředí, ale ráda to vyřizuju do očí tomu člověku.“ „Na FB píšeš, mezi očima mluvíš.“

¹⁸ Na Facebooku je komunikace lehčí: „v reálu je s lidmi těžší komunikovat“ „Na facebook se říkají nějaké věci lépe než z očí do očí.“ „na facebooku je komunikace sice lehčí, ale v reálu je to zábavnější“

Negativní anonymita ¹⁹	3	5,45
Na Facebooku lepší ²⁰	2	3,63
Ztráta bariér ²¹	2	3,63
Facebook – dokončení konverzace ²²	2	3,63
Rozmyšlení odpovědi ²³	1	1,81
Neví ²⁴	1	1,81
Všeobecně známá skutečnost ²⁵	1	1,81

Často zmiňovaný jev, který dotazovaní uváděli, je stud. Na facebooku se cítí uvolněnější a odvážnější říci, co si opravdu myslí. „na facebooku se méně stydím říct danému člověku, co si o něm doopravdy myslím“ „V komunikaci na facebooku se nestydím, ale v reálném životě ano.“

Dalším častým jevem je chybění sensorické zpětné vazby. Komunikující neví, jak daný člověk vypadá, jak se tváří, jakou má náladu... etc. „Z očí do očí vidím, jak se člověk tváří. Na facebooku můžeme jednoduše skrýt svou náladu za smajlíka.“

¹⁹ Negativní anonymita: „Velkej rozdíl. Protože nevim s kým si píšu.“ „Na facebooku nevim 100 % s kým si píšu, ale když ho vidím tak čím že to je on kdo chci aby byl, jestli nemá masku atd.“ „Že nikdy nevíte kdo to je.“

²⁰ Na Facebooku lepší: „Je lepší na facebooku tam můžeš říct pravdu.“ „Z očí do očí je těžké bavit se s dotyčnou osobou.“

²¹ Ztráta bariér: „Na internetu člověk ztrácí bariéry.“ „Na facebooku ti budou nadávat, ale v reálném životě ne protože na facebooku jdou všichni ohromný borci.“

²² Facebook – dokončení konverzace: „Na FCB můžu akorát říci, co jsem zapomněla říci venku.“

²³ Rozmyšlení odpovědi: „Na facebooku si můžu rozmyslet co napíšu, ale komunikace „z očí do očí“ mi přijde určitě lepší a osobnější.“

²⁴ Neví: „Nevím.“

²⁵ Všeobecně známá skutečnost: „To dobře víte.“

Dotazovaní uváděli, že výhodou virtuální komunikace je čas na rozmyšlení odpovědi, oproti komunikaci tváří v tvář, kdy se odpověď očekává bezprostředně ihned. „Na facebooku si můžu rozmyslet co napíšu, ale komunikace „z očí do očí“ mi přijde určitě lepší a osobnější.“

Důležitým zjištěním je, že dotazovaní sami reflektují virtuální svět jako prostředí bez zábran (disinhibition efekt) : „Na internetu člověk ztrácí bariéry.“ „na facebooku se méně stydím říct danému člověku, co si o něm doopravdy myslím“ „Na facebooku ti budou nadávat, ale v reálném životě ne protože na facebooku jdou všichni ohromný borci.“

Velmi negativně dotazovaní shledávali anonymitu: „Velkej rozdíl. Protože nevim s kým si píšu.“ „Na facebooku tu osobu nevidim.“ „Že nikdy nevíte kdo to je.“

„Na facebooku nevím 100 % s kým si píšu, ale když ho vidím tak čím že to je on kdo chci aby byl, jestli nemá masku atd.“

Zajímavé je, že atributy, které jim kyberprostor nabízí – anonymita, čas na rozmyšlenou atd. hodnotí jako pozitivní věc, pokud se vztahuje pouze k nim, u ostatních vidí tu samou věc negativně.

Rodiče na Facebooku

Možnosti	počet	%
Ne	47	75,80
Ano – matku	9	14,51
Ano – otce	1	1,61
Ano – oba	5	8,06

47 dotazovaných (75,80%) nemá na facebooku v přátelích své rodiče. Matku má v přátelích 9 dotazovaných (14,51%) a otce 1 (1,61%). Oba rodiče má 5 dotazovaných (8,06%).

O čem si s nimi povídáš? Napiš...

Naprostá většina dotazovaných psala, že s rodiči na facebooku nekomunikuje: „*O ničem.*“ „*Nekomunikuju s rodiči.*“ „*Nepovídám si s nimi.*“

Další se odmítali vyjádřit: „*Nebudu psát.*“ „*Nenapišu.*“ „*Do toho vám nic není.*“

Pár výjimek se vyjádřilo kladně: „*Ano, o lásce, o škole aj.*“

„*Jen si s nimi píšu Ahoj atd...*“

„*Většinou si s nimi píšu, když jsou pryč nebo jsem mimo domov já. Píšeme si o škole a o tom jak to je např.: s kluky, kamarádkami či rodinou.*“

„*Různě nikdy to není určité.*“

K problematice rodičů a jejich interakcí a kontroly se v průběhu textu budu vracet, zde jde pouze o základní informace a údaje z pohledu dětí.

9.2. Postoje rodičů žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci

Připojení a účet na Facebooku

Účet na Facebooku	počet	%
Ano	30	85,7
Ne	5	14,3
nevím	0	0

Rodiče zodpověděli první otázku kladně, všechny děti mají připojení k internetu

Většina rodičů – 30 (85,7%) ví o účtu svých dětí na facebooku. 5 rodičů (14,3%) tvrdí, že jejich děti účet nemají. Nejistý si nebyl nikdo 0 (0%).

Strávený čas na Facebooku

Možnosti	počet	%
Žádný	9	25,7
Do 2 hodin	24	68,5
Do 5 hodin	2	5,7

Nejčastější odpovědi z hlediska času stráveného na facebooku, byla možnost b) do dvou hodin. Celkem 24 rodičů (68,5%) si myslí, že jejich dítě na facebooku tráví do dvou hodin denně. 9 rodičů (25,7%) si myslí, že jejich dítě na facebooku netráví žádný čas a 2 rodiče (5,7%) tvrdí, že jejich dítě na facebooku v průběhu jednoho dne tráví cca do pěti hodin času.

Vlastní názor na virtuální komunikaci

U této otázky jsem výpovědi slovní vyjádření roztřídila do kategorií s podobnými vlastnostmi.

Rozpoznaná kategorie	počet	%
Negativní ²⁶	9	34,6
Pozitivní ²⁷	3	11,5
Pozitivní s rizikem ²⁸	6	23
Ztráta soukromí ²⁹	3	11,5
Neutrální/ambivalentní ³⁰	5	19,2

²⁶ negativní názor na virtuální komunikaci

„Negativní.“ „Nelíbí se mi.“ „Nic moc.“ „Nelíbí se mi, zásah do soukromí.“ „Nelíbí se mi to.“ „Špatný.“ „Jestli se chce ukazovat na facebooku prosím, je to každého osobní věc. Můj názor je, že 80 % uživatelů jsou lidé, kteří se chtějí jen předvádět.“ „Je to ztráta času.“ „Povrchní záležitost, moc ji nemusím, dcera tráví na facebooku omezený čas předem domluvený čas, komunikuje pouze se známými osobami.“

²⁷ pozitivní názor na virtuální komunikaci

„Je fajn pomáhá k hledání přátel.“ „Další způsob dorozumívání se a předávání informací této doby.“ „Občas to může být i přínosné.“

²⁸ pozitivní názor s možnostmi rizika

„Nevidím na tom nic špatného, pokud se nezneužívá.“ „Není to špatné máte rychle informace o druhých, ale bohužel upadá osobní kontakt mezi přáteli.“ „Komunikace mi nevadí, hloupé ukázky hloupých fotek na profilu ano.“ „Pokud komunikuji s přáteli – neuškodí, jinak by mi vadila možnost zapojení cizích lidí.“ „Facebook je užitečný, ale díky anonymitě může být i součástí záporných vlastností.“ „Pokud je vše v mezích, je mi to jedno.“

²⁹ ztráta soukromí

„Lidé na sebe poví i to, co nechťejí a pak je problém.“ „Někdy je toho až příliš, co by nemuseli vědět všichni okolo.“ „Možná ztráta soukromí.“

³⁰ neutrální a ambivalentní postoj

„Nevím, možná někdy přehnaný.“ „Nevím.“ „Nevadí mi.“ „Neužívám sociální sítě.“ „Žádný.“

Rodiče Facebook hodnotí nejčastěji negativně – vidí zde rizika a toto prostředí nepovažují za bezpečné. Další skupina šesti rodičů vidí Facebook pozitivně, ale uvědomuje si možnost nebezpečí a rizik, neupírá mu však jisté výhody. Třetí nejčastější kategorie výpovědí měla ráz nerozhodnosti či neutrálnosti – rodiče nevěděli, co si o tomto prostředí mají myslet, neboť pro ně bylo velkou neznámou a nemohli jej porovnat s ničím, co znají ze svého života.

Rozdíl mezi virtuální komunikací a komunikací „z očí do očí“

U této otázky jsem opět výroky kódovala do kategorií.

Rozpoznaná kategorie	počet	%
Rozdílnost ³¹	17	56,6
Upřednostnění reálné komunikace ³²	4	13,3
Neupřímnost a neosobnost ³³	5	16,6
Papír a facebook snese všechno ³⁴	2	6,6
Možnost nedorozumění ³⁵	1	3,3
Nefunkčnost virtuální komunikace ³⁶	1	3,3

³¹ reflektující rozdílnost komunikací

„Ano.“ „Ano.“ „Rozdíl značný.“ „Ano.“ „Ano je.“ „Ano.“ „Ano.“ „Samozřejmě je to velký rozdíl.“ „Ano.“ „Ano.“ „Ano určitě.“ „Ano.“ „Ano, samozřejmě.“ „Ano.“ „Ano, velký.“ „Ano, je to rozdíl.“ „Samozřejmě ano.“

³² upřednostňující reálnou komunikace „z očí do očí“

„Komunikace z očí do očí je mnohem osobnější, ale bohužel se mezi lidmi vytrácí a je to škoda.“ „Rozhodně „z očí do očí“ je lepší.“ „Rozdíl je velký, upřednostňuji komunikaci z očí do očí.“ „Určitě, zastávám komunikaci z očí do očí.“

³³ neupřímnost a neosobnost virtuální komunikace

„Zcela určitě. je neosobní, ne zcela upřímný, povrchní, děti spolu stále komunikují a zároveň o sobě nic neví.“ „Ano je, na facebooku je to neosobní.“ „Ano, rozdíl je, u očí do očí je vždy příjemnější rozhovor.“ „Ano, není to na facebooku tak upřímný.“ „Ano. Nikdo neče a neposlouchá.“

³⁴ „papír a facebook snese všechno“

„Určitě rozdíl je velký. Papír a facebook snese všechno.“ „Ano, papír a facebook snese všechno.“

³⁵ možnost nedorozumění

„Samozřejmě. Psaná komunikace – zdroj nešťastných nedorozumění.“

³⁶ nefunkčnost virtuální komunikace

„Nefunguje komunikace z očí do očí.“

Rodiče nejčastěji psali, že vidí rozdíly mezi oběma typy komunikací, ale dále svůj názor nerozváděli, šlo o pouhé konstatování. Byli nejistí v přesnějších odpovědích, svůj názor na facebook mají, ale málo strukturovaný. Další skupina rodičů psala, že Facebook je prostředí, které je neupřímné a neosobní, na rozdíl od reálného světa. Třetí největší skupina odpovědí upřednostňovala komunikaci „z očí do očí“, u které dodávala, že je osobnější a upřímnější, než virtuální komunikace.

Důvody k využívání Facebooku

Nabízené možnosti	počet	%
Poznávání nových lidí	2	5,71
Komunikace s přáteli	27	77,14
Zabít čas	3	8,57
Chce se bavit	4	11,42
Chce se odreagovat	5	14,28
Mít přehled o tom, co se děje	7	20
Najít si partnera/partnerku	1	2,85
Získávat informace/vzdělávat se	4	11,42
Nechce být vyloučený z kolektivu	5	14,28
Jiný důvod	5	14,28
Nevím...	0	0

Nejvíce rodičů si myslí, že jejich dítě používá facebook ke komunikaci s přáteli – 27 (77,14%). Druhý nejčastější důvod je, že jejich dítě chce mít přehled o tom, co se děje – 7 (20%). O třetí místo v četnosti odpovědí se dělí hned tři odpovědi – nechce být vyloučený z kolektivu, chce se odreagovat a jiný důvod – 5 (14,28%). Možnost získávat informace/vzdělávat se a chce se bavit, byla rodiči zakroužkována čtyřikrát

(11,42%). Zabit čas je podle 3 rodičů (8,57%) další důvod, pro jejich dítě používá facebook. Dle dvou rodičů (5,71%) jejich dítě používá facebooku za účelem poznávání nových lidí. A dle jednoho rodiče (2,85%) si jeho dítě na facebooku chce najít partnera/partnerku.

Rodiče na Facebooku

Účet na Facebooku	počet	%
Ano	13	37,14
ne	22	62,85

13 dotazovaných rodičů (37,14%) uvedlo, že mají účet na facebooku, oproti 22 (62,85%), kteří jej nemají.

Své dítě v přátelích na Facebooku	počet	%
Ano	17	48,57
ne	18	51,42

17 rodičů (48,57%) má na facebooku v přátelích své dítě. 18 rodičů (51,42%) jej v přátelích nemá.

Komunikace se svým dítětem na Facebooku	počet	%
Ano	12	34,28
ne	23	65,71

12 rodičů (34,28%) se svým dítětem na facebooku komunikuje. 23 rodičů (65,71%) se svým dítětem na facebooku nekomunikuje.

Máte v přátelích některé z jeho/jejich přátel:

Nabízené možnosti	počet	%
Ano	17	48,57
ne	18	51,42

17 rodičů (48,57%) uvedlo, že na facebooku mají v přátelích někoho z okruhu přátel svého dítěte. 18 rodičů (51,42%) oproti tomu uvedlo, že v přátelích na facebooku nemají žádné kamarády svého dítěte.

Kontrola aktivit svých dětí na Facebooku

Kontrola	počet	%
Ano – přes svůj účet	12	34,28
Ano – přes účet někoho jiného	6	17,14
ne	17	48,57

Nejvíce dotazovaných rodičů – 17 (48,57%) uvedlo, že aktivity svého dítěte na Facebooku nijak nekontrolují. 12 rodičů (34,28%) oproti tomu uvedlo, že aktivity svého dítěte kontrolují, a to přes svůj vlastní účet na Facebooku. 6 dotazovaných rodičů (17,14%) své dítě na Facebooku také kontroluje, ovšem využívá k tomu účet někoho jiného.

Kontrola	počet	%
Žádné zkušenosti ³⁷	7	43,75
Pozitivní zkušenosti ³⁸	7	43,75
Důvěra a komunikace ³⁹	2	12,5

³⁷ žádné zkušenosti

„Žádné, protože své dítě nekontroluji.“ „Žádné.“ „Nekontroluji.“ „Žádné.“ „Žádné.“ „Nemám.“ „Moc ho nepoužívá.“

³⁸ pozitivní zkušenosti

„Dobrá věc, kontrola musí být.“ „Dobré.“ „Dobré, máme přehled o komunikaci.“ „Dobré vše v pořádku dcera není proti.“ „Dobrý.“ „Bez problémů.“ „Nemáme s tím problém.“

³⁹ důvěra a komunikace

„Zatím si věříme.“ „O komunikaci na facebooku jsme se mnohokrát bavili, myslíš, že chápe úskalí, ale aktivity osobní nekontroluji.“

Ve výpovědích rodičů vyvstaly dva hlavní proudy názorů: rodiče dětí na facebooku buď kontrolují, nebo nekontrolují. Výpovědi se stáčely i směrem ke vzájemné důvěře mezi rodičem a dítětem: „*Zatím si věříme.*“ Jiní rodiče uváděli důležitost popovídání si s dítětem nad daným tématem: „*O komunikaci na facebooku jsme se mnohokrát bavili, myslíš, že chápe úskali, ale aktivity osobní nekontroluji.*“ Jsou i tací rodiče, kteří své dítě kontrolují i s jeho vědomím: „*Dobré vše v pořádku dcera není proti.*“ Jiní na kontrole nevidí nic špatného: „*Dobré, máme přehled o komunikaci.*“ „*Dobrá věc, kontrola musí být.*“

10. Analýza a interpretace

Nyní se po prezentaci dat podíváme na danou problematiku hlouběji. Po dalším třídění pomocí spojování otázek objasním další momenty života dětí a rodičů na Facebooku.

10.1. Dlouhodobost a frekvence používání Facebooku

Na základě otázky č. 6 jsem rozdělila uživatele do dvou kategorií – občasný uživatel a pravidelný uživatel. Občasný uživatel se na Facebook přihlašuje - minimálně jednou za měsíc – maximálně jednou týdně. V rámci tohoto kritéria jsem vyčlenila 13 uživatelů, kteří jej splňovali. Pravidelný uživatel se na Facebook přihlašuje minimálně několikrát týdně a tráví zde až několik hodin denně. Dle tohoto kritéria jsem vyčlenila 47 uživatelů.

Občasný uživatel

Ve většině případů se jedná o uživatele, kteří mají na Facebooku účet již několik let (10 uživatelů). Domnívám se, že právě tato dlouhá doba používání u některých může snížit míru angažovanosti a atraktivnosti Facebooku . I když

Facebook často přináší nové služby a možnosti, zdá se, že u některých uživatelů postupně počáteční nadšení opadá.

Facebook používají pro snadnou komunikaci s přáteli (výlučně z tohoto důvodu 4 dotazovaní). Ke komunikaci se dále přidávají důvody používání, jako např. chci se bavit a mít přehled o tom, co se děje (2 uživatelé). Další dva uživatelé používají Facebook kvůli kombinaci snadné komunikace s přáteli a protože chtějí mít přehled o tom, co se děje. Vždy po jednom dotazovaném získaly možnosti – získávat informace, poznávání nových lidí, mít přehled o tom, co se děje a chci se bavit.

Občasný uživatel využívá Facebook ryze prakticky – ví, co chce a neztrácí zde zbytečně čas. Přichází do tohoto prostoru kvůli snadné komunikaci s přáteli. Z jednoho komentáře občasného uživatele lze dobře vyčíst pohnutky takového chování: „*Napsat si, kdy a kde se sejdem*“. Uživatelům vyhovuje hlavně rychlá a snadná domluva, o ostatní služby většinou nemají zájem. Dva dotazovaní uvedli kombinaci – komunikace, zábava, mít přehled o tom, co se děje – domnívám se, že tyto tři možnosti spolu úzce souvisí. Hlavní důvod komunikace je právě informovanost – mít přehled – nezůstat mimo dění, které se současně pojí s uspokojením touhy po informacích a zábavy.

Jelikož na Facebooku netráví tolik času, je jasné, že s přáteli nekomunikují tolik, jako v reálném/fyzickém světě. Facebook pro ně není místem, kde by přátelství udržovali a posouvali dál, ale je to pouze místo, kde se dá rychle na něčem dohodnout a domluvit.

Zajímavé je, že ačkoliv zde netráví tolik času, v přátelích mají lidi, se kterými se příliš nebaví (8 dotazovaných). Z toho vyplývá, že zde nemají jen lidi, se kterými se dobře znají a je pro ně praktické mít je zde pro rychlejší domluvu. Je možné, že v začátcích svého objevení Facebooku virtuálně komunikovali s více lidmi, než v současné době, kdy se zde tak často nevyskytují. Nebo může jít o pouhou lenost či lítost promazat svůj seznam přátel.

S tímto tématem souvisí ono již zmiňované „odstraňování přátel“. Sedm dotazovaných uvádí, že nikdy nikoho z listu přátel nevymazala. Jeden dotazovaný přímo uvádí: „*Když ho odstraníš, tak si s ním nebyl kamarád, i když udělal špatnou*

věc.“ Odstranění/vymazání z přátel je vnímáno jako něco nepatřičného, „co se nedělá“. „Správný kamarád“ nikoho nevymaže, i přes určité rozepře. Dalších pět dotazovaných s odstraněním zkušenosti má - uvádí: „*Protože jsme si přestali být blízcí.*“ Je zde patrné, že o přátelství ve virtuálním světě se musí stejně tak jako v reálném světě pečovat, jinak hrozí, že „vyšumí do ztracena“. Konec přátelství je zde však vnímán jako něco, co se stává velmi často a nikoho to moc netrápí: „*Toho člověka už nikdy neuvidím a bavit se s ním nechci.*“

Co se týče interakce a komunikace s rodiči, převažují mezi občasnými uživateli Facebooku ti, kteří rodiče v přátelích nemají (9 dotazovaných). 2 dotazovaní mají v přátelích matku a dva mají v přátelích oba rodiče. Tuším, že za tímto jevem by mohly stát dva důvody – ti, kteří na Facebooku netráví tolik času a zároveň nemají rodiče v přátelích, mají mnoho jiných aktivit, které ve volném čase dělají a tento aktivní životní styl sdílejí i se svými rodiči, kteří rovněž Facebook nemají nebo na něm tráví málo času. Pokud ovšem tito rodiče, kteří Facebook mají a používají ho stejně jako jejich děti okrajově a rekreačně, nemusí mít potřebu mít své děti v přátelích, neboť to pro ně není důležité a z hlediska malé časové angažovanosti v tomto prostoru nemusí cítit potřebu kontrolovat aktivity svého dítěte.

Pravidelný uživatel

Pravidelný uživatel je dle kritéria na Facebooku přihlášen několikrát týdně až několik hodin denně. Stejně jako občasný uživatel má účet již několik let, ovšem na rozdíl od něj se mu ještě návštěva tohoto prostředí neomrzela. Jeho možnosti a služby jej i po tak dlouhé době uspokojují a stojí mu za to Facebook znovu navštěvovat.

Hlavní důvod používání chatu na Facebooku je stejně jako u občasného uživatele komunikace. Výlučně tuto možnost a žádnou jinou doplňkovou si vybralo 21 dotazovaných. Jeden dotazovaný připsal vlastní odpověď: „*Protože se chci bavit s kamarády a nechci je ztratit.*“ Je zde znatelně cítit potřeba být v kontaktu s vrstevníky, patřit do skupiny, nebýt odtržený, nebýt „mimo“. Nebýt na Facebooku znamená, že je člověk odříznutý od okolního dění. Nestačí, že se dotyčný se

spolužáky baví ve škole, musí se s nimi bavit i na Facebooku, aby mu nic neuteklo. Přidružuje se i obava z absolutního odtržení a odloučení. Není už zde ona praktická dimenze – hlavně se domluvit a dohodnout a rychle pryč. Dotyčný se může někdy i proti své vůli či přesvědčení o smysluplnosti Facebooku stále přihlašovat, jen aby nebyl mimo dění a měl přehled. S tímto souvisí další kombinace důvodů, kterou si vybralo 6 dotazovaných – komunikace a mít přehled. Související důvody, které přicházejí po komunikaci a potřebě zorientovat se v aktuálním dění, jsou hlavně nutkání zabavit se, odreagovat se. Pravidelní uživatelé tráví na Facebooku v některých případech i několik hodin denně, je proto nasnadě, že očekávají i jiné benefity, než nezůstat „mimo“. Chtějí se bavit, odreagovat se od každodenních starostí, případně poznávat i nové lidi. Je možné, že oproti občasným uživatelům, u kterých není trávení na Facebooku hlavní náplní dne, nemají mnoho jiných aktivit či koníčků. S nedostatkem jiných aktivit může jít ruku v ruce nuda, kterou řeší přihlášením na Facebook – možnost „zabít čas“ si vybrali tři dotazovaní v různých kombinacích. Ve skupině pravidelných uživatelů, z nichž někteří zde mohou a reálně také stráví až několik hodin denně, je tento důvod alarmující. Získávání informací může souviset buď s potřebou být informován o okolním dění ve světě vrstevníků, nebo se může krýt stejně jako u občasných uživatelů s potřebou dozvědět se, co se dělo ve škole, nebo být informován o místě či čase nějakého společného setkání. Jeden dotazovaný uvádí, že Facebook používá jen zřídka, neboť mu mnohem více vyhovuje Skype. Jedná se o jiný elektronický komunikační kanál, ovšem stále se zde dotyčný pohybuje na půdě virtuální komunikace. Najít si partnera/partnerku uvedli dva dotazovaní v kombinaci s mnoha dalšími potřebami. Buď se jedná o jediné dva odvážné, kteří se otevřeně (byť anonymně) přiznali, nebo se v drtivé většině opravdu nenosí hledat si na Facebooku partnera/ku. Tato skutečnost může souviset s negativně vnímanou anonymitou na Facebooku a z toho plynoucí obavy a nejistota, zda si člověk vůbec může být jistý, že ví, s kým mluví.

Pravidelný uživatel často uvádí, že komunikaci s přáteli na Facebooku a v reálném životě věnuje stejně času, čemuž se vzhledem k stráveným hodinám není čemu divit. Facebook se tak stává místem, kde se přátelství upevňuje, posouvá dál, či naopak končí nebo se vytrácí. Více v reálném životě se s přáteli baví 16 dotazovaných, kteří se neřadí do skupiny uživatelů trávící zde většinu dne. Přátelství

je pro ně vztah, který se nebuduje na Facebooku a v kyberprostoru obecně. Přátelství kultivují více v reálném/fyzickém světě a virtuální komunikaci mají jen jako doplňkovou. 4 dotazovaní uváděli, že s přáteli komunikují více na Facebooku. Jde o skupinku uživatelů, kteří zde tráví každý den více jako dvě hodiny denně po dobu několika let. Hlavní důvody se nijak neliší od výše uvedených – komunikace, zábava, poznávání nových lidí, mít přehled, najít si partnera,... etc., Ohledně přátelství se zde setkáváme s tzv. „sběrateli“ – v seznamu přátel mají lidi, se kterými se příliš nebaví nebo je neznají a v případě konfliktu se nerozpakují uchýlit k vymazání/odstranění dotyčného. Více času je věnováno virtuální komunikaci, což vede i ke zkreslenému vnímání vztahů a přátelství – při sebemenším střetu názorů se většinou nikdo nesnaží o nalezení společného řešení, daleko jednodušší a rychlejší je dotyčného prostě vymazat. Takový styl chování v krizových situacích se ovšem nedá uplatnit v reálném světě a dotyčný si zavírá cestu ke kreativnímu vytváření vlastních řešení místo útěků.

Obecně se dá říci, že pravidelní uživatelé mají v přátelích někoho, s kým se v reálném životě příliš nebaví (36 dotazovaných). Zdá se, že pokud na Facebooku uživatel tráví několik hodin denně, jeho vnímání přátelství je povrchnější než v reálném světě. Do přátel se zařazují lidé, které dotyčný zná od pohledu, v některých případech nemusí znít ani jméno dotyčného. Dochází k tzv. „sbírání přátel“, kdy se nehledí na přátelství, ale dosažený počet přátel v seznamu. Příklad: *„Někdy si přidám někoho, koho neznám, ale později je stejně odstraním.“* *„Měl jsem jich moc, tak jsem je odstranil.“* V porovnání s jedním výrokem, který vidí přátelství a odstraňování na Facebooku zcela z jiného úhlu: *„Ne, když ho odstraníš, tak si s ním nebyl kamarád, i když udělal špatnou věc.“*

Odstraňování přátel je běžná záležitost – zkušenost s ní má 34 uživatelů. Důvody jsou rozmanité – ale jmenovatel všech je vznik nějaké neshody, která je řešena velmi radikálně – vymazáním dotyčného. Zatímco v reálném světě by byli oba nuceni problém vyřešit, zde se při jakémkoliv náznaku nepříjemností bez rozmyslu sahá k absolutnímu přerušení kontaktů s danou osobou. Pro ilustraci uvádím některé výroky: *„Ano, kvůli provokaci.“* *„Ano, kvůli hádce.“* *„Ano. Už jsem dotyčného neměla ráda.“*

Ohledně interakce a komunikace s rodiči se pravidelní uživatelé neliší od občasných. Většina dotazovaných rodiče v přátelích nemá (33 uživatelů). Nicméně sedm dotazovaných má v přátelích matku, jeden otce a tři mají v přátelích oba rodiče. Oproti občasným uživatelům je zde patrný posun k „přátelení“ se s rodiči na Facebooku. Může jít opět o podobný životní styl, který spolu sdílí – v menší míře tráví čas aktivně, mají podobné záliby v technologiích, kyberprostor pro ně není neznámé místo. Rodiče mohou na Facebook přicházet kvůli svému dítěti, které zde tráví mnoho času a rodič chce zjistit, jakým způsobem s ním jeho dítě nakládá.

Z pohledu rodiče byla hlavně dlouhodobost a frekvence užívání Facebooku hlavním důvodem, proč se o tuto problematiku začali zajímat. U občasných uživatelů se může stát, že rodič nemusí ani vědět, že jeho dítě má účet na Facebooku. U pravidelných uživatelů rodiče ví moc dobře, že zde jejich dítě tráví i několik hodin denně a rodič se začíná obávat, jakým způsobem zde tráví čas. Pravidelné uživatele rodiče kontrolovali více a také zde bylo více případů „přátelení“ rodiče se svým dítětem na Facebooku. Docházelo zde i k proniknutí rodiče do okruhu přátel dítěte a snaze získat informací z více zdrojů.

10.2. Důvody k používání chatu na Facebooku

Tyto kategorie jsem vytvořila kombinací uváděných možností, které dotazovaní vybírali.

Důvody používání chatu, které reflektovali žáci	počet
Komunikace	25
Komunikace + mít přehled	8
Komunikace + mít přehled + chci se bavit	4
Komunikace + mít přehled + chci se odreagovat	1
Komunikace – hlavně rychlá domluva	1
Mít přehled	3
Poznávání nových lidí + komunikace + chci se bavit	1
Komunikace + zabít čas + chci se bavit + mít přehled	1
Poznávání nových lidí + komunikace + mít přehled + získávání informací	1
Poznávání nových lidí + komunikace + mít přehled	1
Zabít čas	1
Komunikace + mít přehled + získávání informací	1
Chci se bavit	2
Poznávání nových lidí	2
Skype	1
Poznávání nových lidí + komunikace + zabít čas + chci se bavit + chci se odreagovat + mít přehled + najít si partnera/ku	1
Poznávání nových lidí + komunikace + zabít čas + chci se odreagovat + mít přehled + najít si partnera/ku + získávání informací	1
Získávání informací	1

Z celkových možných deseti odpovědí (+ možnost j = jiný důvod) jsem vytvořila tři hlavní kategorie odpovědí:

1. **Obava z vyloučení** (komunikace, mít přehled, získávání informací, nechci být vyloučený z kolektivu)
2. **Nuda** (zabít čas, chci se odreagovat, chci se bavit)
3. **Získávání nových sociálních kontaktů** (poznávání nových lidí, najít si partnera/ku)

Obava z vyloučení z kolektivu s sebou nese jistou řekněme až povinnost vytvoření si účtu na Facebooku. Nemít účet na Facebooku si „dovolí“ jen velmi nekonformní jedinci. V období adolescence chce každý být přijímán vrstevníky a patřit do nějaké skupiny. Může se stát, že Facebook navštěvuje i proti svému přesvědčení, jen aby byl v kontaktu s kamarády. Do této skupiny jsem zařadila možnosti b, f, h, i z otázky č. 7 tj. komunikace, mít přehled, získávání informací a nechci být vyloučený z kolektivu. Možnost komunikace byla zcela jednoznačně volena nejčastěji, poté následována v kombinaci s možností „mít přehled“. V této souvislosti se domnívám, že komunikace na Facebooku má hlavně funkci informační – uživatel chce být informovaný, co se děje, mít přehled, nebýt „mimo“ dění kolektivu. Nabýt vyloučený z kolektivu je možnost, kterou si nikdo nevybral, neboť dle mého si nechtějí přiznat, že právě toto je důvod, proč Facebook navštěvují. Jeden dotazovaný však napsal: *„Protože se chci bavit s kamarády a nechci je stratit.“* Vlastními slovy napsal totéž.

Nuda je velkým tématem, které dle mého názoru z velké části určuje trávení času na Facebooku. Spojením možností „zabít čas“, „chci se odreagovat“ a „chci se bavit“ vznikla kategorie Nuda. Je nasnadě tvrdit, že pokud dotazovaní nemají jiné aktivity či koníčky, kterými by svůj volný čas naplnili, není nic jednoduššího, než se přihlásit na Facebook, kde je většina jejich kamarádů a spolužáků. Své pohnutky si často nemusí a pravděpodobně si je skutečně neuvědomují. Pro ilustraci jeden výrok, který vykresluje, že dotazovaní v mnoha případech nereflktují svou motivaci: *„Protože chci“*.

Získávání kontaktů je kategorie, která se rozčleňuje na dvě podkategorie – poznávání nových lidí a hledání partnera/ky. Dotazovaní mají ovšem na tyto dvě možnosti odlišné názory – poznávání nových lidí bylo často voleno jako kladná skutečnost. Najít si partnera či partnerku bylo ovšem zvoleno pouze dvakrát. Zdá se, že hledání partnera/ky je věc natolik citlivá a osobní, že Facebook je hodnocen jako místo nevhodné pro tyto aktivity. Najít si kamarády je vnímáno jako věc, která je běžná a vcelku vítaná, ale pro hledání partnerského vztahu je to zcela nevhodné prostředí.

Rodiče vnímali důvody k používání Facebooku obdobně jako jejich děti – nejvíce rodičů považuje za hlavní důvod používání Facebooku komunikaci s přáteli a poté potřebu mít přehled o tom, co se děje. Avšak více reflektovali potřebu nebýt vyloučený z kolektivu. Takové pojmenování se dětem nelíbilo, i když se ve volné odpovědi vyjadřovaly podobně. Stejně vyjadřovaly potřebu komunikace, mít přehled a dle nich byla jednou z hlavních motivací potřeba zábavy.

10.3. Sociální vztahy na Facebooku

Jak již bylo řečeno výše, velký vliv na vnímání přátelství a jiných sociálních vztahů na Facebooku má skutečnost, jak často se v tomto prostředí dotýčný pohybuje. Přátelství je rozdílně vnímáno občasným a pravidelným uživatelem.

U občasných uživatelů se vnímání přátelství nemění, neboť na Facebooku tráví méně času a využívají ho ryze pragmaticky. Netráví zde čas, protože se chtějí pobavit nebo odreagovat – naopak, Facebook zapínají s konkrétním cílem, když se chtějí domluvit na schůzce s přáteli nebo zjistit, co se dělo ve škole, když byli nemocní atd. V seznamu přátel se méně objevují nahodilí známí či naprostí cizinci jako je tomu u pravidelných uživatelů.

U pravidelných uživatelů dochází k tzv. sběratelství – slovo přítel nabírá zcela jiný směr a význam. Přátelství v tomto případě není chápáno jako důvěrný vztah, ale jako postup k vyššímu sociálnímu statusu – čím více přátel na Facebooku dotýčný má, tím může být ostatními vnímán jako oblíbený a zajímavý. Po určité době ovšem sběrateli začnou někteří „přátelé“ vadit a rozhodne se, že provede nekompromisní

tažení proti „nepravým přátelům“. Pohnutky takového exodu mohou být vpravdě zajímavé. Pro ilustraci představím hlavní kategorie odpovědí:

1. verbální agrese
2. spamování
3. odcizení
4. nadbytek přátel
5. narušení soukromí

Nejčastějším důvodem k odstranění z přátel je verbální agrese. Tímto pojmem jsem zaštitila takové chování jako např. nadávání, obtěžování, hádky, pomluvy, šikana atd. Virtuální agrese se nazývá „flaming“ neboli „rozohňování se“. V důsledku disinhibice, kdy dochází k uvolnění zábran, mohou někteří jedinci vystupovat velmi nepřátelsky s cílem někoho zesměšnit či rozčítit. Příklady: *„Odstranil, protože mě šikanoval.“* *„Ano, kvůli hádce.“* *„Jednoho kluka, protože na mě začal narážet a začal být dost hnusný.“*

Spamování je velmi neoblíbené chování, které většinu uživatelů silně obtěžuje, což vede až k odstranění dotyčného z přátel. Jedná se nevyžádané zasílání nějakého sdělení, které má masový charakter – nejčastěji se jedná o reklamy s komerčním obsahem. Spamování se nejčastěji objevuje mezi lidmi, kteří se nepovažují za opravdové přátele a v reálném světě se nemusí potkávat nebo se nikdy nesetkali. Není proto ohrožující poslat spam někomu, kdo koho dotyčný nezná a i kdyby jej měl za to vymazat z přátel. Příklady: *„Ano, neznal jsem ho a spamoval.“* *„Neznala jsem tu osobu dobře. Často mě spamovali.“*

Odcizení se, je častý jev, se kterým se setkal mnohý uživatel sociálních sítí. Může se projevit po přerušení kontaktů v reálném světě např. přestěhováním, změnou školy atd. Nesdílením společného kolektivu a zážitků může upadat i virtuální komunikace, což vede ke stále řidšímu kontaktování a nakonec úplnému přerušení. Příklady: *„Toho člověka už nikdy nevidím a bavít se s ním nechci.“*

„Protože jsme si přestali být blízcí.“ „Odstranila jsem z přátel třeba kamaráda, kterého jsem dlouho neviděla a už se s ním ani nebavím.“

Nadbytek přátel souvisí s již zmiňovaným sběratelstvím. K odstranění uživatele může přimět zjištění, že tolik přátel přece „nepotřebuje“ nebo uvědomění si, že spoustu lidí, které si do přátel přidal, ani nemusí znát. Příklady: *„Někdy si přidám někoho, koho neznám, ale později je stejně odstráním.“ „Měl jsem jich moc, tak jsem je odstranil.“*

Narušení soukromí a nerespektování osobních hranic je velmi častá záležitost. Opět souvisí s disinhibicí a všemi atributy, které se k ní pojí. V praxi se může jednat o fotografie dotyčného, které jsou zveřejňovány bez jeho souhlasu, různé osobní informace, které jsou citlivé či nepříjemné. Příklady: *„Jo, z důvodu z mého obsahu, co jsem sdílel, aby to ten konkrétní člověk neviděl.“ „Ano, zveřejňovali mé fotky bez mého souhlasu a odmítali je odebrat.“*

10.4. Rozdíl mezi komunikací na Facebooku a komunikací „z očí do očí“

Kategorie jsem tvořila seskupováním podobných odpovědí pomocí kódování.

Rozpoznaná kategorie	Počet odpovědí
Lepší z „očí do očí	10
Stud	9
Žádné rozdíly	7
Lhaní	6
Chybění sensorické zpětné vazby	4
Reflektující rozdílnost	4
Na Facebooku lehčí	3
Negativní anonymita	3
Na Facebooku lepší	2
Ztráta bariér	2
Facebook – dokončení konverzace	2
Rozmyšlení odpovědi	1
Neví	1
Všeobecně známá skutečnost	1

Nejčastěji se objevovala odpověď, že komunikace „z očí do očí“ je mnohem lepší než virtuální komunikace. Hlavním důvodem, proč vyzdvihovali komunikaci z očí do očí, byl fakt, že daného člověka vidí. Velmi úzce je tato kategorie provázána s dalšími – chybění sensorické zpětné vazby, reflektující rozdílnost, na Facebooku lehčí, negativní anonymita. Na Facebooku se musí spoustu věcí domýšlet – jak se dotyčný tváří, jestli to, co říká myslí vážně atd. Nikdy si dotyčný nemůže být jistý, zda komunikaci vyhodnotil správně a pochopil správný význam sdělení. Příklady: „Komunikace na facebooku je horší proto že je lepší vyřikat si věci z očí do očí.“ „Z očí do očí se mluví lépe než na facebooku.“ „Oči do očí – můžeme vidět jejich pravé city.“

Dalším rozdílem, který byl velmi často reflektován, je ten, že na Facebooku se nestydí. Jde o stejný fenomén jako v předešlém odstavci – komunikující se nevidí. Zatímco část vidí danou problematiku negativně, zde se ukázalo, že na mnoho lidí stejná věc působí i pozitivně. Dotyčný nevidí nesouhlasné pohledy, hodnotící tváře a může se dostatečně uvolnit a uklidnit, aby byl schopen říct svůj názor. Mnohdy je právě Facebook a kyberprostor obecně jediné místo, kde si dovolí říkat, co si doopravdy myslí. Příklady: „*na facebooku se méně stydím říct danému člověku, co si o něm doopravdy myslím*“ „*Tam se nestydiš jako v reálu.*“ „*Komunikace na FB je lepší kvůli tomu, že se tý osoby můžeš zeptat na cokoli co chceš a líp jí poznat.*“ „*Na FB můžeš napsat úplně cokoli a ani se nestydiš a z očí do očí bys (skoro) nikdy neřekl to co si napsal na FB.*“ „*Tam můžeš napsat cokoli do očí můžeš říct jen něco.*“ (FB = zkratka pro Facebook)

Velkou skupinu odpovědí psali ti, kteří žádné rozdíly neviděli. Obě prostředí dle nich nemají žádný vliv na komunikaci a jsou si rovnocenné. Celkově se jedná o sedm lidí, kteří tvoří velmi nehomogenní skupinu. Všichni mají Facebook několik let, dále se ovšem ve frekvenci používání rozcházejí. Nejčastější důvody k používání Facebooku jsou komunikace, mít přehled a bavit se, čímž nijak nevybočují z celkového šetření. Všichni mají v přátelích někoho, koho neznají, a většina má zkušenost s odstraňováním. Ohledně rodičů se skupina opět diferencuje – pět z nich rodiče na Facebooku nemá, jeden má v přátelích matku a jeden oba rodiče. Z celé skupiny mám pocit, že všechny otázky vyplňovali náhodně, u vyplňovacích otázek odpovídali jednoslovně a bez zamyšlení. Nemyslím si, že by neviděli rozdíly a nepochopili otázku, jen je vyplnili stručněji a jednodušším způsobem než zbytek dotazovaných. Příklady: „*Žádný.*“ „*V ničem.*“ „*v ničem*“

Lhaní je dalším velkým tématem, které často ve svých výpovědích dotazovaní uváděli. Dle nich je Facebook místem, kde je velmi snadné lhát na rozdíl od komunikace v reálném světě. Nemůžou si být jistí, co se myslí vážně a co ne, což souvisí opět s chyběním sensorické zpětné vazby. Není možnost jak si ověřit ironii, sarkasmus, neverbální projevy atd. Stává se, že svou skutečnou náladu skrývají za „smajlíky“, neboli emotikony, což je grafické vyjádření emocí. Většinou upřesňují význam či náladu a podtrhují psané sdělení. Někdy ovšem pisatel nechce svou

skutečnou náladu prozradit, tak použije jiný druh emotikony. Příklady: „*Na fcb se můžeš hodně přetvařovat a můžeš se schovávat za smajlíkama a řekla by si věci, který by si do očí třeba ani neřekla.*“ „*Např. V rozhovoru z očí do očí se vždy aspoň trochu dá poznat emoce což přes facebook nejde, takže ani nevíte jestli třeba lže.*“

Chybění senzorické zpětné vazby je téma, které se prolíná s ostatními kategoriemi. Souvisí s kategorií studu - komunikující se nevidí a nejsou tak vystaveni zkoumajícímu a kritizujícímu pohledu a hodnocení. Naopak velká skupina dotazovaných danou problematiku vidí ze zcela opačného pohledu – to, že svého komunikujícího partnera nevidí, považují za zcela negativní jev, který celou komunikaci narušuje a ochuzuje. U některých může anonymita vyústit v jiné prezentování a experimentování své identity, dotyčný lže a vymýšlí si. Příklady: „*Z očí do očí vidím, jak se člověk tváří. Na facebooku můžeme jednoduše skrýt svou náladu za smajlíka.*“ „*Na facebooku tu osobu nevidím.*“ „*Je to lepší a vidíte rovnou jeho reakci a podobně.*“

Skupina, kterou jsem označila kategorií „reflektující rozdílnosti“, si byla vědoma odlišností, které tak různá prostředí skýtají. Dále ovšem své názory nerozváděli, nebyli schopni nebo ochotni své názory verbalizovat a podělit se o ně. Uváděli také, že se jim zdá vhodnější komunikace „z očí do očí“. Příklady: „*je to jiné z očí do očí je to o něco jiné než chat*“ „*Komunikace z očí do očí je lepší. Na facebooku je to jiný než z očí do očí.*“ „*Tak na fb je to jiný prostě, ale ráda to vyřizuju do očí tomu člověku.*“

Další skupina považuje Facebook za prostředí, kde je lehčí komunikovat. Souvisí to opět s chyběním senzorické zpětné vazby, studem, anonymitou atd. Zvlášť nějaké nepříjemné sdělení, kdy by se dotyčný mohl cítit trapně, se sděluje lépe v tomto prostředí. Na druhou stranu si mnozí uvědomují, že v tomto prostředí se stává komunikace chudší a jednodušší. Příklady: „*v reálu je s lidmi těžší komunikovat*“ „*Na facebook se říkají nějaké věci lépe než z očí do očí.*“ „*na facebooku je komunikace sice lehčí, ale v reálu je to zábavnější*“

Negativní anonymita je opět velké téma, které prostupuje více kategoriemi. Je zajímavé také z toho pohledu, že anonymita je vnímána negativně pouze u druhých,

nikoliv u sebe. Z hlediska kategorie studu bylo řečeno, že anonymita kyberprostoru je velkou výhodou pro ty, kteří se stydí v komunikaci „z očí do očí“. Souvisí s absencí senzorké zpětné vazby, což je hlavní důvod – dotyčný si nemůže být jistý, s kým si píše a neví, jak vážně má brát vyřčená tvrzení atd. Pro sebe sama je anonymita brána jako ochrana před výsměchem či hodnocením. Anonymita ostatních je negativní a ohrožující, dotyčného znervózňuje pomýšlení, že nemá absolutní jistotu, s kým si píše a jak se dotyčný tváří či cítí. Příklady: „*Že nikdy nevíte kdo to je.*“ „*Velkej rozdíl. Protože nevim s kým si píšu.*“

„Na Facebooku lepší“ je další kategorie, která sice není početně zastoupena, ale zaslouží si pozornost. Velmi úzce souvisí s kategorií „na Facebooku lehčí“, ale není s ní totožná. Ti, co tvrdili, že komunikace na Facebooku je lehčí, samotné prostředí nevyzdvihovali a spíše upřednostňovali komunikaci „z očí do očí“. Facebook byl pro ně prostředí, kde se dá snadněji vyřknout svůj názor, ale uznávali, že se zde komunikace stává jednodušší, plošší. Právě tímto pochopením negativních vlastností se odlišuje další skupina – ta, která upřednostňuje a vyzdvihuje Facebook. Dle nich je v tomto prostředí lehčí říci pravdu a komunikace „z očí do očí“ je složitá a těžká – dotyčný musí pozorovat a soustředit se na více věcí zároveň. Příklady: „*Je lepší na facebooku tam můžeš říct pravdu.*“ „*Z očí do očí je těžké bavit se s dotyčnou osobou.*“

„Ztráta bariér“ je hlavní znak disinhibice, kterou jsem rozebírala v teoretické části a také výrok jednoho dotazovaného, který názorně ukázal, že je to znak natolik zjevný a zřejmý, že je obecně znám a je v povědomí uživatelů kyberprostoru. Ztrátou bariér je myšleno chování, které není v souladu s dosavadním chováním, na jaké bylo okolí u dotyčného zvyklé. Z introverta se může stát atakující agresor atd. Je zde velká souvislost s anonymitou – bezpečí kyberprostoru může dát někomu pocit nedotknutelnosti a posílit sebevědomí. Příklady: „*Na internetu člověk ztrácí bariéry.*“ „*Na facebooku ti budou nadávat, ale v reálném životě ne protože na facebooku jdou všichni ohromný borci.*“

Pro jednoho dotazovaného je Facebook prostředí, které využívá ryze prakticky – jen když potřebuje dořešit nějakou věc, když si vzpomene na něco, co nestihl říct v komunikaci „u očí do očí“. Facebook nepoužívá jako místo, kde

konverzace začíná, ale kde se dokončuje. Příklad: *„Na FCB můžu akorát říci, co jsem zapoměla říci venku.“*

Další kategorie, která není reflektována více lidmi, ale je důležitá - rozmyšlení odpovědi. Toto téma jsem již také popisovala v teoretické části, jednalo se o asynchronní komunikaci. Kyberprostor nabízí možnost neodpovědět ihned, což je lákavé a praktické – odpověď se může promýšlet déle a důkladněji než v komunikaci „z očí do očí“. Ovšem dotyčný zároveň jedním dechem uvádí, že komunikace „z očí do očí“ je lepší a osobnější. Příklad: *„Na facebooku si můžu rozmyslet co napíšu, ale komunikace „z očí do očí“ mi přijde určitě lepší a osobnější.“*

Jeden dotazovaný odpověděl „Nevím“, což mi přišlo zvláštní, neboť při bližším zkoumání vyšlo najevo, že dotyčný má na Facebooku účet již několik let a tráví zde přibližně více jak dvě hodiny denně. Neznalost prostředí tedy nepřipadá v úvahu. Hlavní a jediný důvod proč zde tráví čas, je komunikace s přáteli, se kterými, jak uvádí, komunikuje více v reálném životě. Zároveň zde má lidi, které nezná tak dobře a má zkušenost s odstraňováním přátel. V přátelích nemá ani jednoho rodiče. Tímto výčtem spadá do kategorie typického uživatele, ale bez názoru – ať již opravdu nebo s porovnáním s ostatními odpověďmi, které byly obdobně strohé, spíše z lenosti.

Poslední odpověď, kterou jsem zařadila do kategorie „všeobecně známá skutečnost“, se nesla v duchu mírné arogance – *„To dobře víte“*. Rozdíly jsou dle dotyčného natolik patrné a všeobecně se o nich ví, že je zbytečné to jakkoliv komentovat či vysvětlovat.

Rodiče oproti svým dětem většinou tápali – nejvíce jich reflektovalo rozdílnost, ale neumělo konkrétní rozdíly pojmenovat. Celkem bylo 17 rodičů, kteří sice tvrdili, že jsou zde patrné rozdíly, ale verbalizovat je nedokázali. Příklad: *„Ano, je to rozdíl.“* *“Samozřejmě, je to velký rozdíl.“*

Další skupinou rodičů, byla ta, která tvrdila, že Facebook je místo, které je neupřímné a neosobní. Příklad: *„Zcela určitě – je to neosobní, ne zcela upřímný, povrchní, děti spolu stále komunikují a zároveň o sobě nic neví.“*

Další část rodičů upřednostňovala komunikaci „z očí do očí“, kterou popisovali jako lepší a osobnější. Příklady: „Rozhodně „z očí do očí“ je lepší.“ „Rozdíl je a velký, upřednostňuji komunikaci „z očí do očí“.“

10.5. Kontrola ze strany rodiče

Rodiče na Facebooku	počet
Nemá účet - nekontroluje	19
Kontroluje z jiného účtu	6
Kontroluje ze svého účtu	5
Kontroluje ze svého i jiného účtu	1
Mají účet, ale nekontrolují	3
Má účet, ale jeho dítě ne	1

Rodič, který nemá na Facebooku účet

Nejpočetnější skupina rodičů (19) se nijak aktivně nepodílí ani nezasahuje do aktivit svého dítěte na Facebooku. Je tomu tak z toho důvodu, že sami účet na Facebooku nemají. Problematika neparticipace na Facebooku z pohledu dnešní mládeže je jev velmi vzácný, u dospělých je to ovšem celkem časté. Z výpovědí, které jsem nashromáždila z dotazníkového šetření, vyplývá, že je více důvodů, proč dospělý – rodič nemá účet na Facebooku.

1. konzervatismus vůči novému
2. upřednostnění osobní komunikace
3. absence přínosu
4. ochrana soukromí

Konzervatismus vůči novému a negativní postoj k technologiím je častá příčina, proč se obecně lidé straní Facebooku a netráví čas v kyberprostoru. Svou roli zde může hrát i nepochopení a následná opozice vůči technologiím. Příklady: „Neuznávám sociální síť.“ „Povrchní záležitost, moc ji nemusím, dcera tráví na

Facebooku omezený předem domluvený čas, komunikuje pouze se známými osobami.“

Upřednostnění osobní komunikace „z očí do očí“ je u rodičů vnímáno obdobně jako u jejich dětí. Rodiče reflektují rozdíly a uvádějí příklady, které se shodují s výroky dětí. Příklady: *„Komunikace z očí do očí je mnohem osobnější, ale bohužel se mezi lidmi vytrácí a je to škoda.“*

Absence přínosu souvisí s první kategorií – konzervatismus a nepochopení nových technologií. Tím, že se v těchto technologiích nevyznají, neshledávají na nich žádná pozitiva. Příklady: *„Je to ztráta času.“* „*Negativní“*.

Ochrana soukromí a obava z jejího narušení je obava, která je sdílená rodiči i dětmi. Jak vyplynulo z dotazníků, narušení soukromí je častou příčinou ke konečnému vymazání z přátel a jedná se o častý jev. Příklady: *„Nelíbí se mi, zásah do soukromí.“* „*Lidé na sebe poví i to co nechtějí a pak je problém.“*

Rodič, který kontroluje své dítě z jiného účtu

Skupina rodičů, kteří své dítě kontrolují z jiného účtu, pojí jedna věc – sami účet na Facebooku nemají. Mají však společnou ještě další věc - zajímá je, co jejich děti v tomto prostředí dělají a protože sami účet nemají, musí tak učinit přes účet nějaké třetí strany. Jedná se o promyšlený plán, na který dítě nemá šanci přijít a netuší, že je sledováno svým rodičem, který svůj účet nemá.

Tato skupina rodičů má na Facebook špatný názor a obává se narušení soukromí a zapojení cizích lidí. Svou kontrolou se tedy uklidňují, případně zasahují. Příklady: *„Špatný.“* „*Nelíbí se mi to.“* „*Pokud komunikuji s přáteli – neškodí, jinak by mi vadila možnost zapojení cizích lidí.“* Při konfrontování s otázkou č. 5, která se týká rozdílnosti virtuální a reálné komunikace všichni uváděli, že je zde patrný velký rozdíl, nikdo ale nevysvětlil, kde a jaké jsou ony rozdílnosti.

Myslím si, že tito rodiče kyberprostoru nerozumí, ohledně Facebooku si neví rady, ale mají obavy, neboť zde jejich dítě tráví mnoho času. Proto dochází ke spojení s třetí stranou, která zde má účet a Facebook zná a přes tuto osobu může

rodič kontrolovat své dítě. Tyto kontroly jej většinou uklidní – příklady: „*Dobré, máme přehled o komunikaci.*“ „*Dobré.*“ „*Nemáme s tím problém.*“

Rodič, který kontroluje dítě ze svého účtu

Jedná se o skupinu rodičů, kteří mají svůj účet a Facebook pro ně není neznámé prostředí. Až na jednoho rodiče mají všichni svoje dítě v přátelích, takže jejich dítě může tušit, že je kontrolováno. Opět mají na Facebook negativní názor a o své děti se zde bojí, což může být ještě umocněno vlastní zkušeností v tomto prostředí. Cítí potřebu vědět, co zde jejich dítě dělá, koho má v přátelích atd. Někdy se může stát, že o kontrolách dítě ví. Příklady: „*Dobrá věc, kontrola musí být.*“ „*Dobré, vše v pořádku, dcera není proti.*“

Rodič, který kontroluje dítě ze svého i z jiného účtu

Jedná se pouze o jednoho rodiče, který tuto variantu uvedl. Vysvětlují si to tím, že když začínal s kontrolou svého dítěte, sám ještě účet neměl. Postupem času si však účet vytvořil a dítě kontroloval již ze svého profilu. Tento rodič nevedl svůj názor na Facebook a u otázky, která se zabývá rozdíly v komunikacích, pouze reflektoval, že si je uvědomuje a další vysvětlení nepodal. U zkušeností s kontrolou také nepodal žádné vysvětlení. Pro tohoto rodiče je pravděpodobně Facebook také cizí prostředí, a i když už zde má účet, tak stále neví, co si o tomto prostředí má myslet.

Rodiče, kteří mají účet, ale dítě nekontrolují

Z této skupiny rodiče jsou dva, kteří mají v přátelích své dítě a jeden nikoliv. Facebook pro ně není ohrožující prostředí, i když vnímají jisté rozdíly – příklad: „*Další způsob dorozumívání se a předávání informací této doby.*“ Pravděpodobně jde o rodiče, kteří se v kyberprostoru běžně pohybují, rozumí mu, či z něj nemají strach a nepovažují za nutné své dítě kontrolovat. V otázce kontroly zmiňuje jeden rodič, že je velmi důležitá důvěra – „*Zatím si věříme.*“

Rodič má účet, ale jeho dítě nikoliv

Takový model se zcela vymyká všem mým zkušenostem a předpokladům. Tento rodič (v této skupině figuruje pouze jeden rodič) se v žádné otázce nerozepisoval, neznám jeho názor na Facebook ani virtuální komunikaci. Jedná se o naprostou výjimku a zcela evidentně má každý z nich jiný životní styl, či životní filosofii a přístup či osobní postoj k technologiím a kyberprostoru.

10.6. Interakce rodič – dítě

Jak vyplynulo v kapitole kontroly dítěte rodičem, je málo rodičů, kteří mají svůj účet na Facebooku a mají v přátelích své dítě. Touto skupinou rodičů se teď budeme zabývat. Zajímalo mě hlavně, zda rodiče mají v přátelích na Facebooku své dítě, zda mají v přátelích někoho z přátel svého dítěte a zda se svým dítětem na Facebooku komunikují, což dále nerozváděli.

Z celkového počtu rodičů jsem vyčlenila skupinu sedmi, kteří odpovídají těmto kritériím – mají účet na Facebooku a mají v přátelích své dítě. Tato skupina se dále vyznačovala tím, že šest z nich mělo v přátelích někoho z okruhu přátel svého dítěte a pouze dva rodiče používali Facebook ke komunikaci se svým dítětem.

Jedná se o skupinu rodičů, která má rozdílné názory na virtuální komunikaci – od pozitivních: „*Občas to může být i přínosné.*“ po ambivalentní: „*Není to špatné, máte rychlé informace o druhých, ale bohužel upadá osobní kontakt mezi přáteli.*“ až k negativním: „*Někdy je toho příliš, co by nemuseli vědět všichni okolo.*“

Ohledně otázky přátelení se s někým z okruhu přátel svého dítěte, pouze jeden rodič odpověděl záporně, ostatní měli v přátelích nějakého kamaráda svého dítěte. Ostatních šest má v přátelích jak své dítě, tak i kamarády svého dítěte, a současně své dítě kontrolují. Tito rodiče chtějí mít aktivity svého dítěte pod kontrolou, tak nejenže jej zde kontrolují, shánějí si informace o něm z různých zdrojů – i od jeho přátel.

Nyní doplníme problematiku interakce rodič-dítě na Facebooku z pohledu dítěte. Naprostá většina své rodiče v přátelích nemá – 47 dotazovaných. Ať již rodiče z toho důvodu, že rodiče nemají účet na Facebooku, nebo jej mají, ale ani jedna

strana nemá potřebu „přátelit“ se zde, nebo může jedna strana odmítat přátelství. Devět dětí má na facebooku v přátelích svou matku, jeden otce a pět oba rodiče.

Ti, kteří měli v přátelích své rodiče, spadají do kategorie pravidelných uživatelů – účet mají několik let a navštěvují toto prostředí s vysokou frekvencí (od několikrát týdně až po pět hodin denně). Právě tato pravidelnost v užívání může donutit rodiče, aby si účet také založili a své dítě hlídali a kontrolovali, byť může jít o prostředí, které je jim cizí a zavrhuje jej. Ohledně komunikace s rodiči na Facebooku se výpovědi výrazně lišily a daly by se rozřadit do tří kategorií:

1. **komunikující s rodiči**
2. **nekomunikující s rodiči**
3. **neochota sdělit**

První skupina – ti, kteří komunikují s rodiči na Facebooku, se sice vyjadřovali, že s nimi komunikují, ale dost vyhýbavě a neurčitě. Příklady: „*O všem.*“ „*Různě, nikdy to není určité.*“ Byl zde patrný ostych a mírná neochota danou věc rozvést a vysvětlit.

Skupina, která s rodiči na Facebooku nekomunikuje, psala strohé, krátké výroky typu: „*O ničem.*“ „*Nekomunikuju s rodiči.*“ „*Nepovídám si s nimi.*“ „*Na facebooku si s nimi nepovídám.*“

Třetí skupina dávala najevo nechuť cokoli sdělit, bránila své tajemství, které sdílí spolu s rodiči. Šlo zde o citlivé a osobní téma, které nehodlali ventilovat s naprostým cizincem. Příklady: „*Do toho vám nic není.*“ „*Nebudu psát.*“ „*Nenapišu.*“

Závěr

V závěru krátce zodpovím výzkumné otázky:

1. dlouhodobost a frekvence používání Facebooku

Ukázalo se, že dlouhodobost a frekvence používání Facebooku má velký vliv na vnímání vztahů, mění se a rozšiřují spolu se zvyšujícím časem i důvody používání a interakce s rodiči. Tyto rozdíly byly dobře patrné při rozdělení uživatelů na pravidelné a občasně.

Občasný uživatel používá Facebook jen ke komunikaci s přáteli, sociální vztahy kultivuje a rozvíjí ve fyzickém světě nikoliv ve virtuálním. Interakce a komunikace s rodiči u občasných uživatelů prakticky neprobíhá, neboť zde netráví tolik času, a jejich rodiče nemusí cítit potřebu zde své dítě hlídat a kontrolovat.

Pravidelný uživatel tráví na Facebooku více času, tím pádem od něj vyžaduje více, než jen komunikaci – důvody a požadavky se zvyšují spolu se stráveným časem v tomto prostředí. Pohled na sociální vztahy má mírně pokřivené – při sebemenší rozmršce neváhá svého „přítele“ odstranit. Spolu s větším množstvím času, který zde stráví, mohou mít jeho rodiče potřebu vědět, co zde jejich dítě dělá, a tak dochází k postupnému pronikání rodičů, kteří své děti kontrolují.

2. důvod používání chatu na Facebooku

Důvody používání Facebooku souvisí s dlouhodobostí a frekvencí – občasný uživatel má méně důvodů a požadavků, proč Facebook využívá oproti pravidelnému. Hlavní důvody jsem spojila do třech kategorií – obava z vyloučení, nuda a získávání nových sociálních kontaktů. Nejčastěji byla zastoupena první kategorie, která byla uváděna jako hlavní důvod jak u dětí, tak u rodičů. Zbylé dvě jsou již uvedené ve stejném pořadí.

3. Sociální vztahy na Facebooku

Sociální vztahy opět souvisí s body jedna a dva – ovlivňuje je dlouhodobost a frekvence a důvody využívání Facebooku. Se zvyšujícím se časem stráveným na Facebooku se pohled na vztahy deformuje a mění. Problémy se zde neřeší, nehledá se východisko – nepříjemnost způsobená na Facebooku se řeší smazáním/odstraněním dotyčného z přátel.

4. rozdíly mezi virtuální komunikací a komunikací „z očí do očí“

Rozdíly, které děti i rodiče refleктоvali, potvrzují výčet atributů kyberprostoru a disinhibičního efektu, kterému jsem se věnovala v teoretické části. Potvrdilo se, že teorie disinhibice je všeobecně vnímaná skutečnost, kterou uživatelé Facebooku denně prožívají – potvrzují ztrátu zábran, chybění sensorické zpětné vazby, anonymitu (která je pozitivně vnímána u sebe, ale negativně u ostatních), asynchronicitu, zmírnění studu atd.

5. kontrola ze strany rodiče na Facebooku

Kontrola dětí na Facebooku je opět rozdílná u občasných a u pravidelných uživatelů, také se zde vyprofilovaly skupiny rodičů, které se liší svým přístupem k Facebooku a ke kontrolování svých dětí. Záleží na mnoha faktorech – obavy rodiče, přístup k technologiím a kyberprostoru, důvěra a komunikace mezi rodičem a dítětem.

6. interakce rodič – dítě na Facebooku

Ohledně interakce mezi rodičem a dítětem na Facebooku se zde také objevuje strach a obava rodiče z používání Facebooku a jeho kontrola. Zdá se však, že kyberprostor je místo, kde nedochází k interakci či komunikaci mezi rodičem a dítětem. Obě skupiny ve většině případů nepotřebují Facebook, aby mezi nimi došlo k interakci.

Seznam použité literatury

1. DIVÍNOVÁ, R. (2005). *Cybersex – forma internetové komunikace*. Praha: TRITON.
2. ERIKSON, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton and comp.
3. FALTÍNEK, L. (2002). *Psychologické aspekty komunikace na internetu*. Nepublikovaná diplomová práce. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové.
4. GACKENBACH, Jayne. (2007). *Psychology and the internet: intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. Amsterdam: Elsevier/Academic Press.
5. GIBSON, W. (1992). *Neuromancer*. Plzeň: Laser.
6. GOFFMAN, E. (1999). *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Nakladatelství studia Ypsilon.
7. HARTL, P. (1996) *Psychologický slovník*. Praha: TERCIE
8. HOAN, C. C., & CHEON, S. J. (2005). Children exposure to negative Internet content: The effects of family context. *Journal of Broadcasting & Media*, 49. 488–509.
9. KANTER, M., AFIFI, T., ROBBINS, S. (2012). The impact of parents „friending“ their young adult child on Facebook on Perceptions of parental privacy invasions and parent-child relationship quality. *Journal of Communication*. 62, 900-917.
10. KULHÁNKOVÁ, H, ČAMEK, J. (2010). *Fenomén facebook*. Kladno: Jakub Čamek – BigOak.
11. KILIÁN, R. (2011). *Sociální sítě v České republice*. Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: Vysoká škola ekonomická.
12. MACEK, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portál.
13. SULER, J.: *Adolescents in Cyberspace*. In *The Psychology of Cyberspace*, 2001(citace březem, 25., 2013) Přístup z internetu: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/adoles.html>

14. SULER, J.: *The Online Disinhibition Effect*. In *The Psychology of Cyberspace*, 2001 (citace březen, 25., 2013). Přístup z internetu: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/disinhibit.html>
15. SULER, J.: *The Basic Psychological Features of Cyberspace*. In *The Psychology of Cyberspace*, 1998 (citace březen, 25., 2013). Přístup z internetu: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/basicfeat.html>
16. SULER, J. R., PHILLIPS, W. (1998). The Bad Boys of Cyberspace: Deviant Behavior in Multimedia Chat Communities. *CyberPsychology and Behavior*. 1, 275-294.
17. ŠMAHEL, D. (2003). *Psychologie a internet-děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: TRITON.
18. VYBÍRAL, Z. (2001). *Mění se lidská psychika v éře internetu?*. *Psychologie dnes*, č. 3, 18.
19. VYBÍRAL, Z. (2009). *Psychologie lidské komunikace*, Praha: PORTÁL.
20. VYBÍRAL, Z. (2002). *Výzkum disinhibice u mladých uživatelů chatu*. In Plaňava, I. Pilát, M. (eds.): *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Brno: Barrister & Principal.
21. REIFOVÁ, I. a kol. (2004). *Slovník mediální komunikace*. Praha: PORTÁL.
22. REID, E. (1991). *Electropolis: Communication and Community on Internet Relay Chat*. Nepublikovaná bakalářská práce. Melbourne: University of Melbourne.

Internetové zdroje:

1. Sociální síť. [online]. [cit.2013-03-20]. Dostupné z World Wide Web: <z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%A5
2. Facebook. [online]. [cit.2013-03-21]. Dostupné z World Wide Web: <z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Facebook>
3. Zajímavosti z historie facebooku. [online]. [cit.2013-03-21]. Dostupné z World Wide Web: <z <http://www.jarodic.cz/cz/zajimavosti-z-historie-facebooku.php>
4. Facebook statistic. [online]. [cit.2013-03-27]. Dostupné z World Wide Web:

<z <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/>

5. Dcera pomluvila rodiče na facebooku, otec ji za to rozstřílel notebook.
[online]. [cit.2013-03-25]. Dostupné z World Wide Web: <z
[http://revue.idnes.cz/dcera-pomluvila-rodice-na-facebooku-otec-ji-za-to-rozstrilel-notebook-12w-
/zajimavosti.aspx?c=A120216_182456_zajimavosti_nh](http://revue.idnes.cz/dcera-pomluvila-rodice-na-facebooku-otec-ji-za-to-rozstrilel-notebook-12w-/zajimavosti.aspx?c=A120216_182456_zajimavosti_nh)>

Obsah příloh

Příloha č. 1 - dotazník pro žáky 8. a 9. tříd	2
Příloha č. 2. - dotazník pro rodiče žáků 8. a 9. tříd	4
Příloha č. 3. - grafy k jednotlivým otázkám z dotazníků žáků 8. a 9. tříd	6
Příloha č. 4. - grafy k jednotlivým otázkám z dotazníků rodičů žáků 8. a 9. tříd	11

Příloha č. 1 - dotazník pro žáky 8. a 9. tříd

Postoje žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci

Dobrý den, jmenuji se Michaela Babková a jsem studentkou Univerzity Karlovy. V současné době zpracovávám svou bakalářskou práci, jejíž součástí je i tento dotazník.

Ráda bych vás tedy požádala o jeho vyplnění. Zakroužkujte prosím odpovědi, s kterými souhlasíte. Vyplnění by mělo trvat maximálně 10 minut.

1. Jsem :
 - a) dívka
 - b) chlapec

2. Třída:
 - a) 8.
 - b) 9.

3. Máš připojení k internetu:
 - a) ano
 - b) ne

4. Máš účet na Facebooku:
 - a) ano
 - b) ne

5. Jak dlouho máš účet na Facebooku
 - a) několik týdnů
 - b) několik měsíců
 - c) několik let

6. Jak často komunikuješ s ostatními:
 - a) 1x měsíčně
 - b) několikrát měsíčně
 - c) 1x týdně
 - d) několikrát týdně
 - e) 1x denně
 - f) více jak 2 hod denně
 - g) více jak 5 hod denně

7. Proč používáš chat na Facebooku:

- a) poznávání nových lidí
- b) komunikace s přáteli
- c) zabít čas
- d) chci se bavit
- e) chci se odreagovat
- f) mít přehled o tom, co se děje
- g) najít si partnera/partnerku
- h) získávat informace/vzdělávat se
- i) nechci být vyloučený z kolektivu
- j) jiný důvod? Napiš.....

8. Bavíš se s přáteli na Facebooku stejně jako v reálném životě:

- a) ano
- b) ne – více na Facebooku
- c) ne – více v reálném životě

9. Máš v přátelích na Facebooku lidi, se kterými se v reálném životě příliš nebavíš:

- a) ano
- b) ne

10. Odstranil jsi někoho z přátel? Z jakého důvodu? Napiš...

11. V čem vidíš rozdíl mezi komunikací na Facebooku a z „očí do očí“? Napiš...

12. Máš v přátelích své rodiče?

- a) ne
- b) ano – matku
- c) ano – otce
- d) ano – oba

13. O čem si s nimi (rodiči) povídáš? Napiš...

Děkuji za spolupráci!

Příloha č. 2. - dotazník pro rodiče žáků 8. a 9. tříd

Postoje rodičů žáků 8. a 9. tříd ZŠ k internetové komunikaci

Dobrý den, jmenuji se Michaela Babková a jsem studentkou Univerzity Karlovy. V současné době zpracovávám svou bakalářskou práci, jejíž součástí je i tento dotazník.

Ráda bych vás tedy požádala o jeho vyplnění. Zakroužkujte prosím odpovědi, s kterými souhlasíte. Vyplnění by mělo trvat maximálně 10 minut.

1. Má Vaše dítě možnost připojení k internetu:
 - a) ano
 - b) ne

2. Má vaše dítě účet na Facebooku:
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

3. Kolik hodin denně stráví na Facebooku:
 - a) žádný
 - b) do 2 hodin
 - c) do 5 pěti hodin

4. Jaký máte názor na komunikaci na Facebooku? Napište....

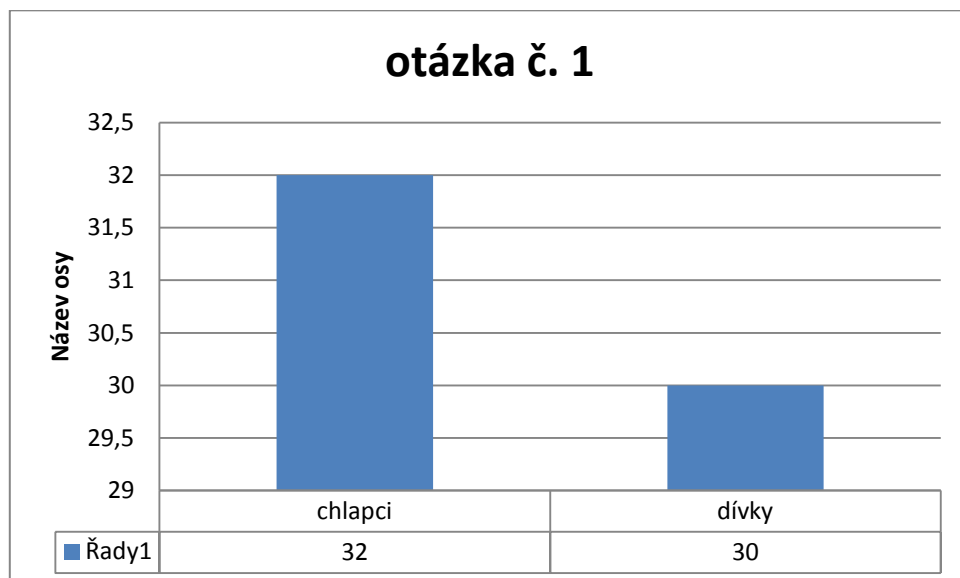
5. Myslíte si, že je rozdíl mezi komunikací na Facebooku a komunikací „z očí do očí“?

6. Víte k čemu Vaše dítě Facebook používá?
- a) poznávání nových lidí
 - b) komunikace s přáteli
 - c) zabít čas
 - d) chce se bavit
 - e) chce se odreagovat
 - f) mít přehled o tom, co se děje
 - g) najít si partnera/partnerku
 - h) získávat informace/vzdělávat se
 - i) nechce být vyloučený z kolektivu
 - j) jiný důvod? Napište.....
 - k) nevím
7. Máte Vy účet na Facebooku?
- a) ano
 - b) ne
8. Pokud ano, máte v přátelích své dítě/děti?
- a) ano
 - b) ne
9. Komunikujete s ním/nimi tímto způsobem?
- a) ano
 - b) ne
10. Máte v přátelích některé z jeho/jejich přátel?
- a) ano
 - b) ne
11. Kontrolujete aktivity Vašeho dítěte/dětí na Facebooku?
- a) ano - přes svůj účet
 - b) ano – přes účet někoho jiného
 - c) ne
12. Jaké máte s kontrolováním svého dítěte/dětí na Facebooku zkušenosti?
Napište...

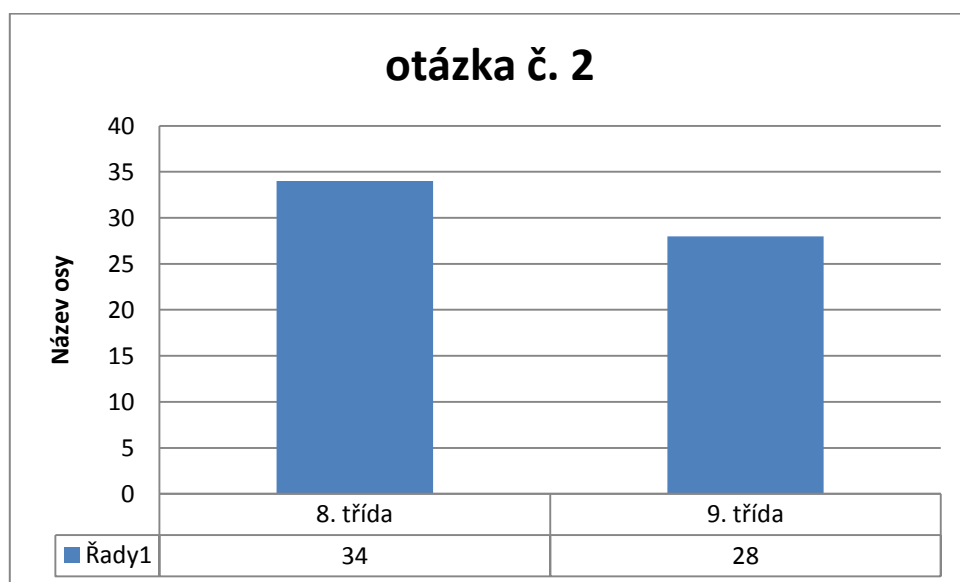
Děkuji za spolupráci!

Příloha č. 3. - grafy k jednotlivým otázkám z dotazníků žáků 8. a 9. tříd

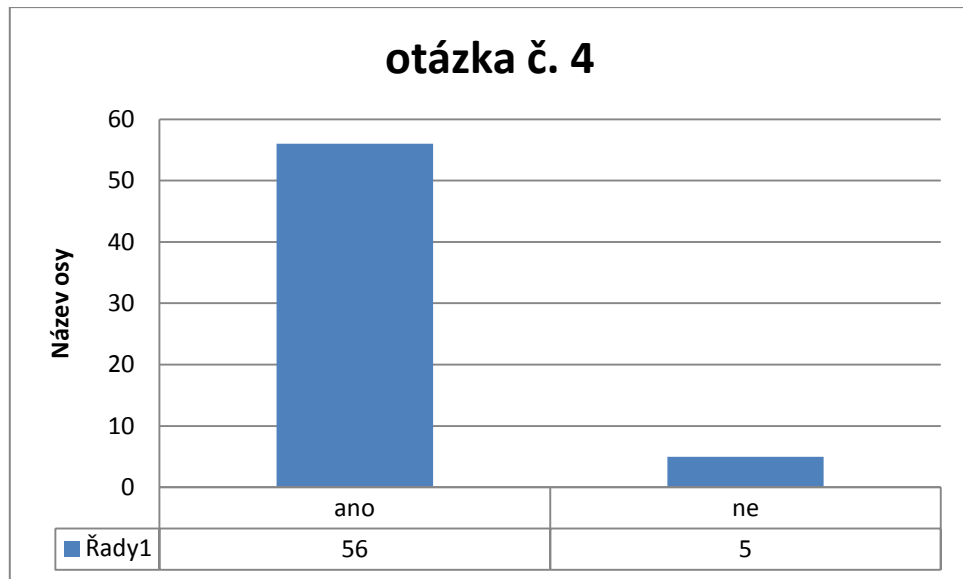
Graf k otázce č. 1

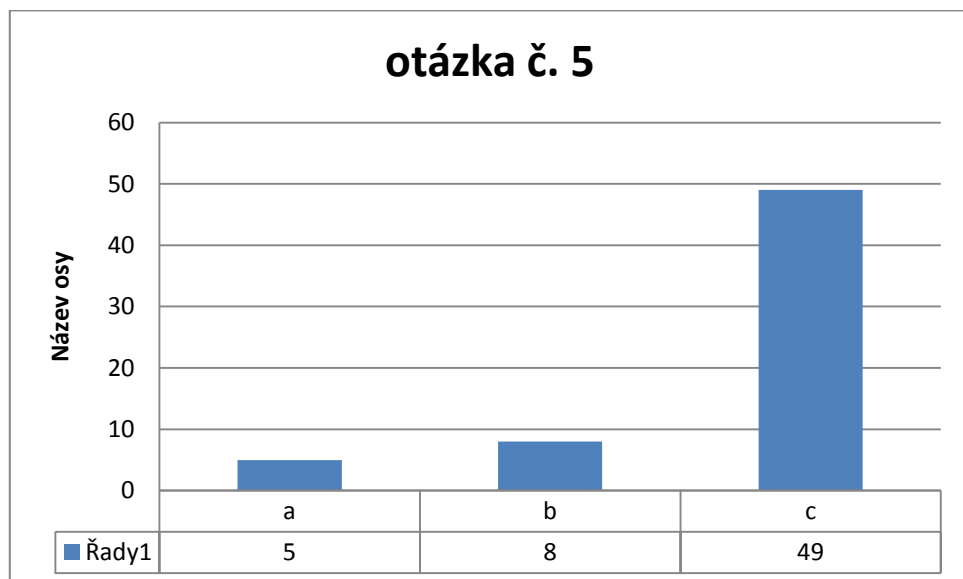
Graf k otázce č. 2

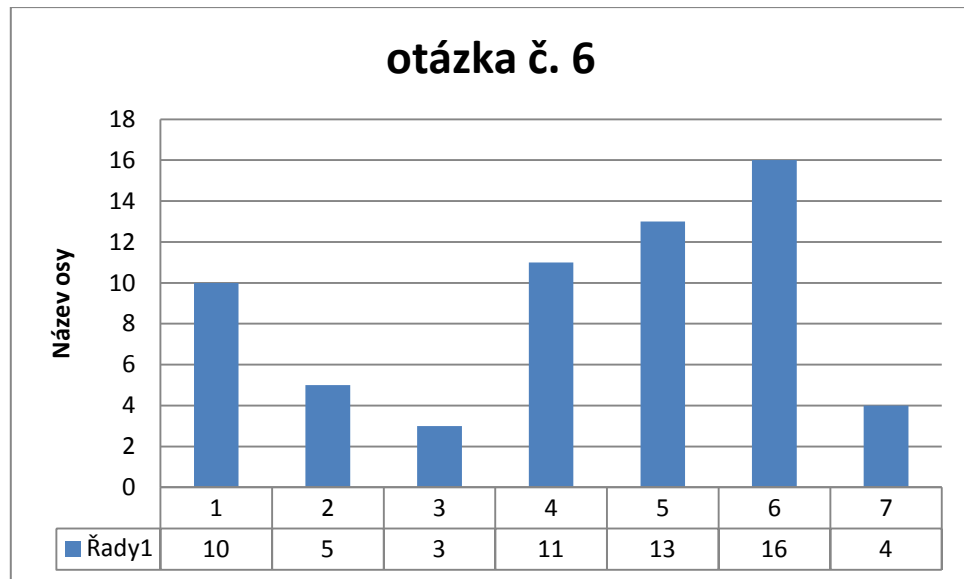
Graf k otázce č. 4

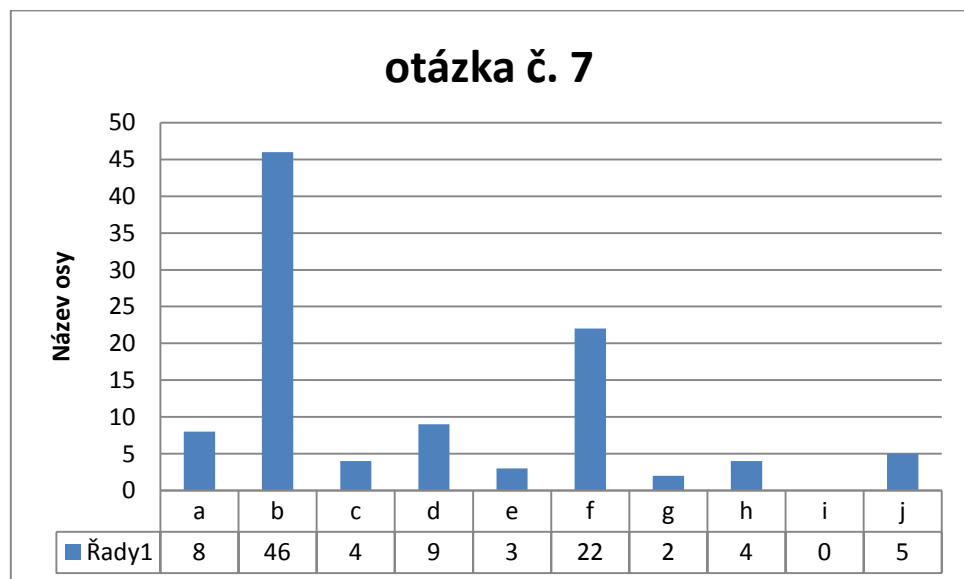
Graf k otázce č. 5

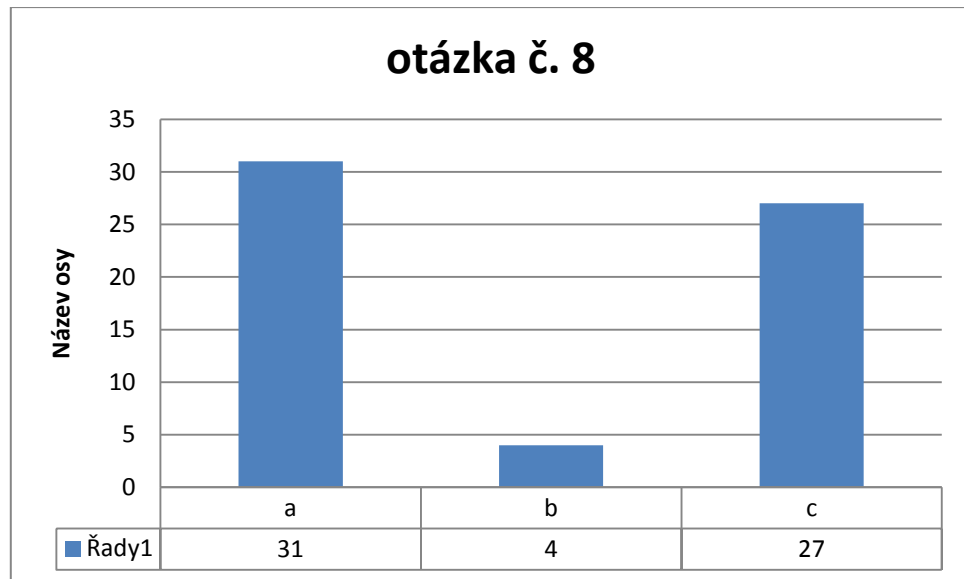
Graf k otázce č. 6

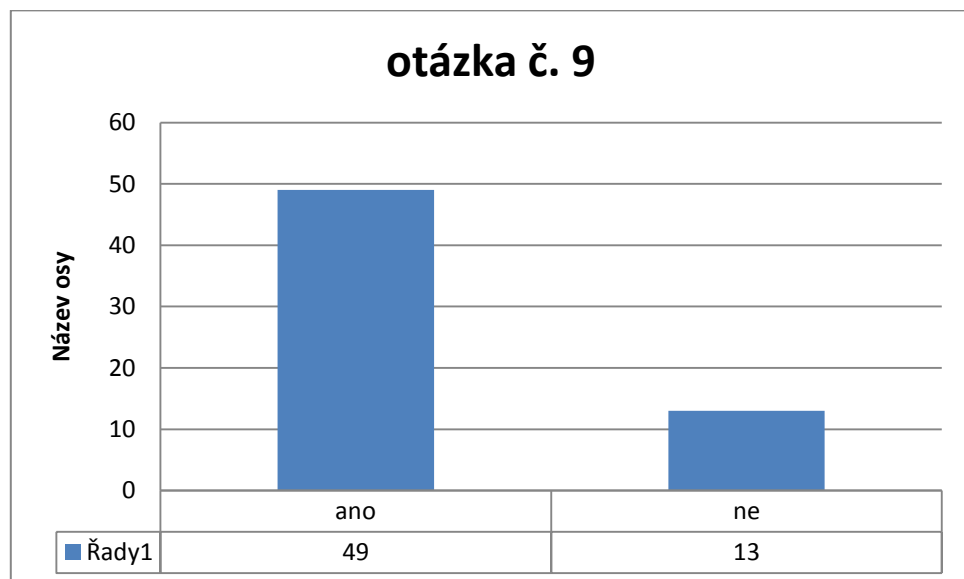
Graf k otázce č. 7

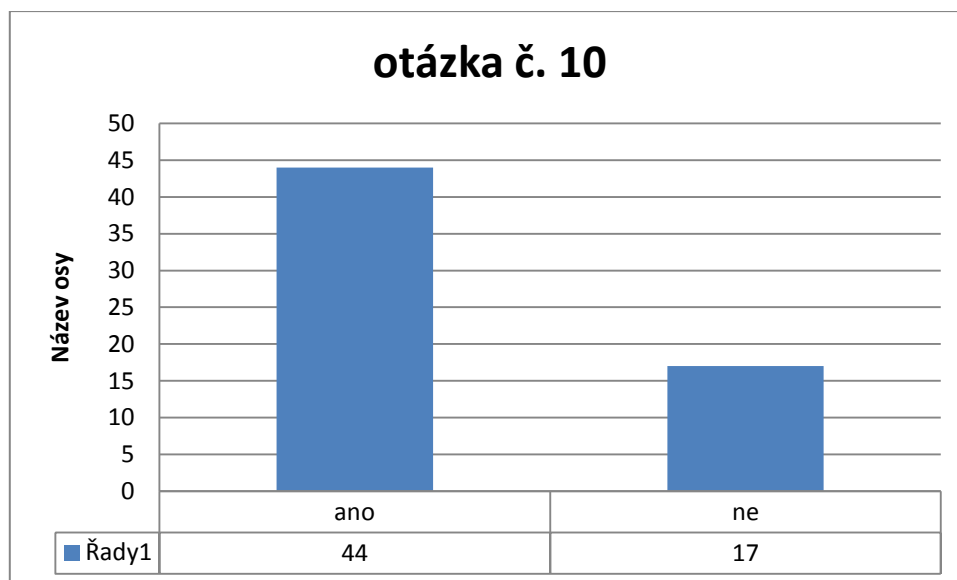
Graf k otázce č. 8

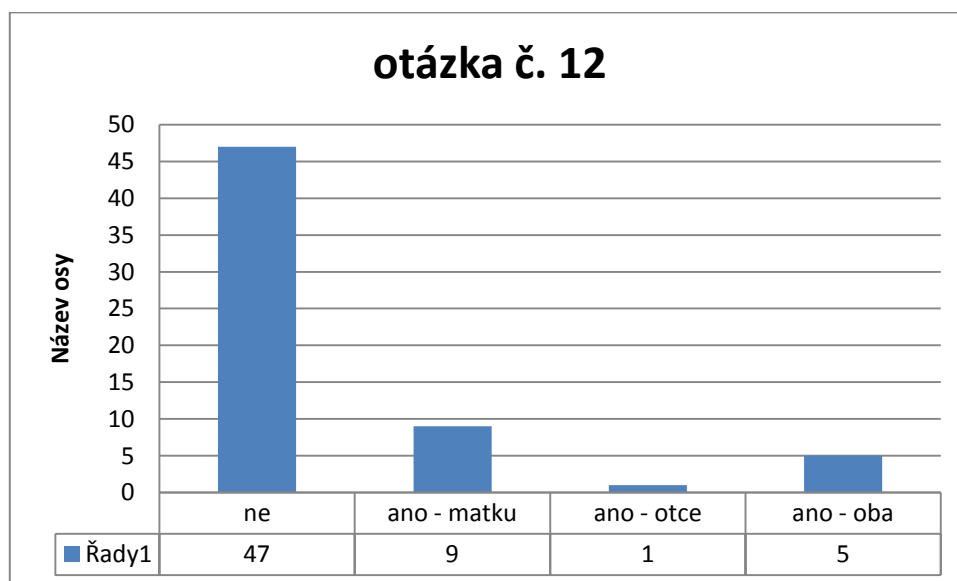
Graf k otázce č. 9

Graf k otázce č. 10

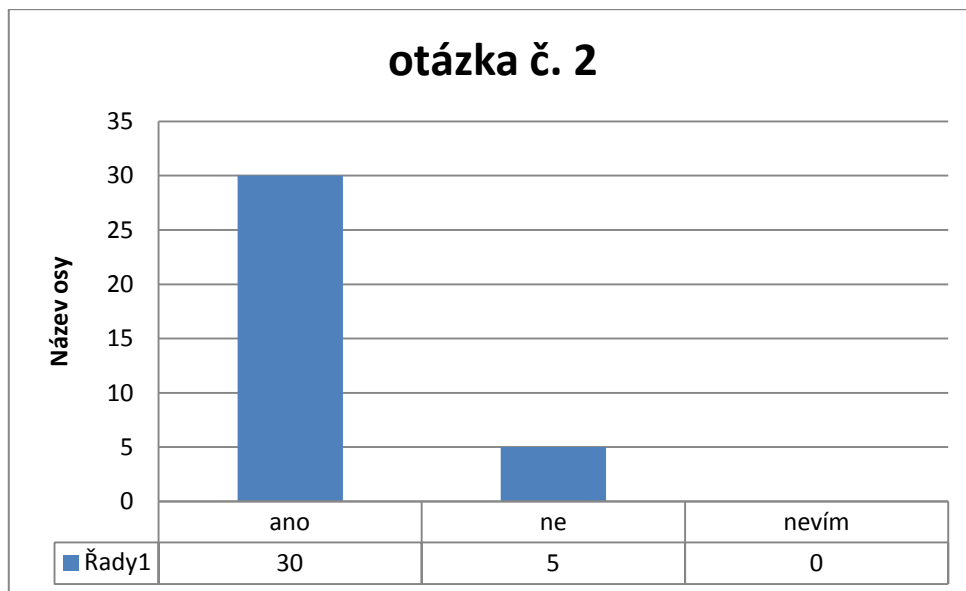

Graf k otázce č. 12

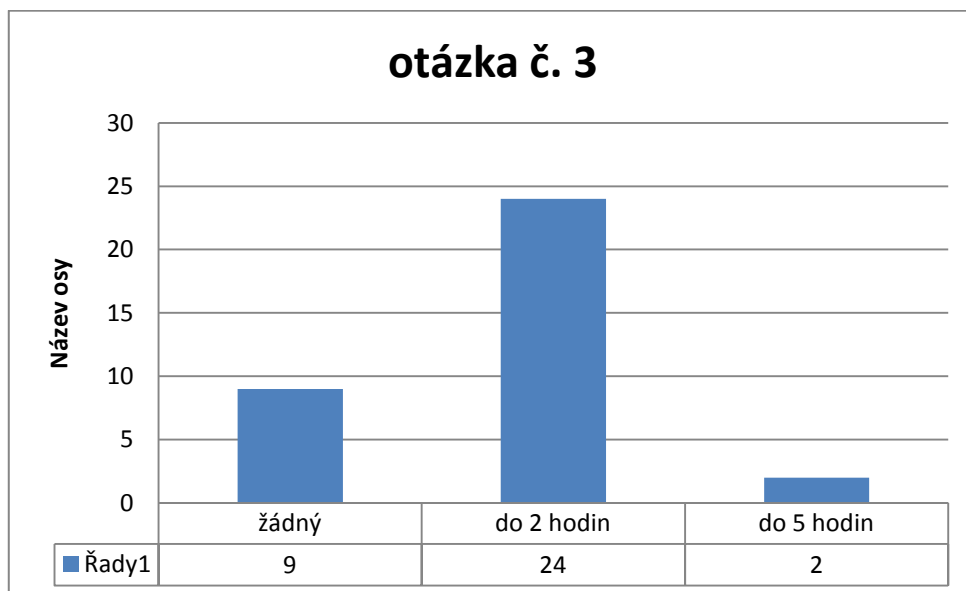

Příloha č. 4. - grafy k jednotlivým otázkám z dotazníků rodičů žáků 8. a 9. tříd

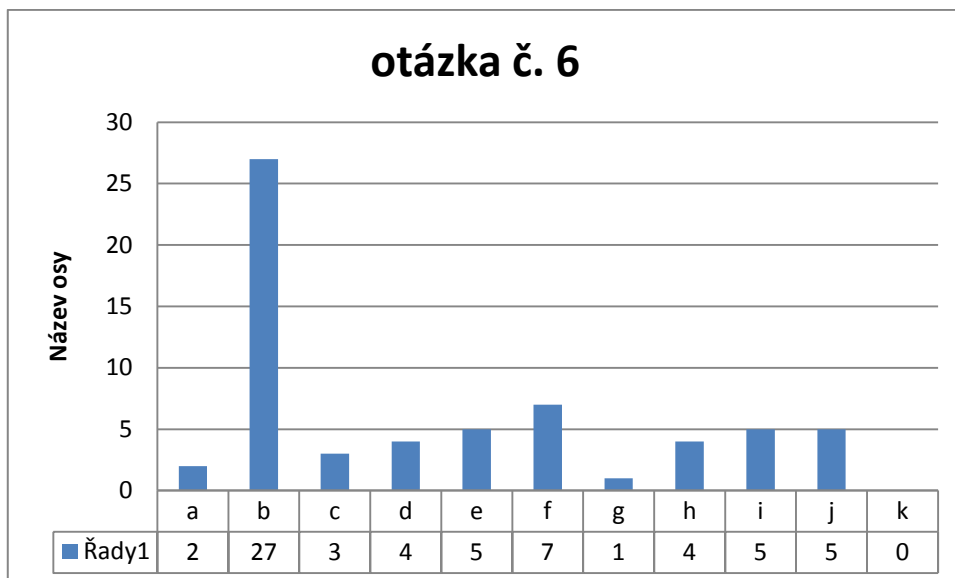
Graf k otázce č. 2

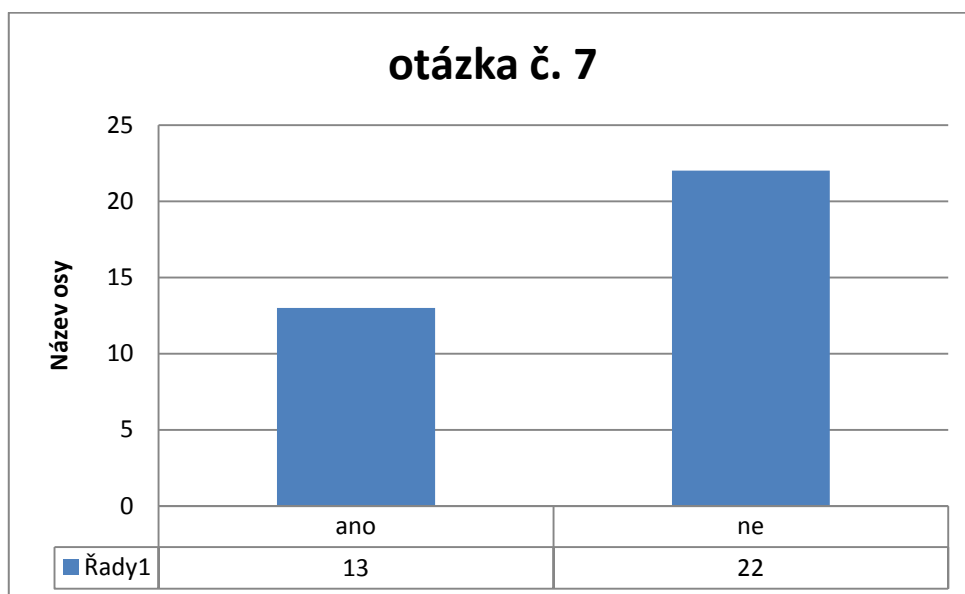
Graf k otázce č. 3

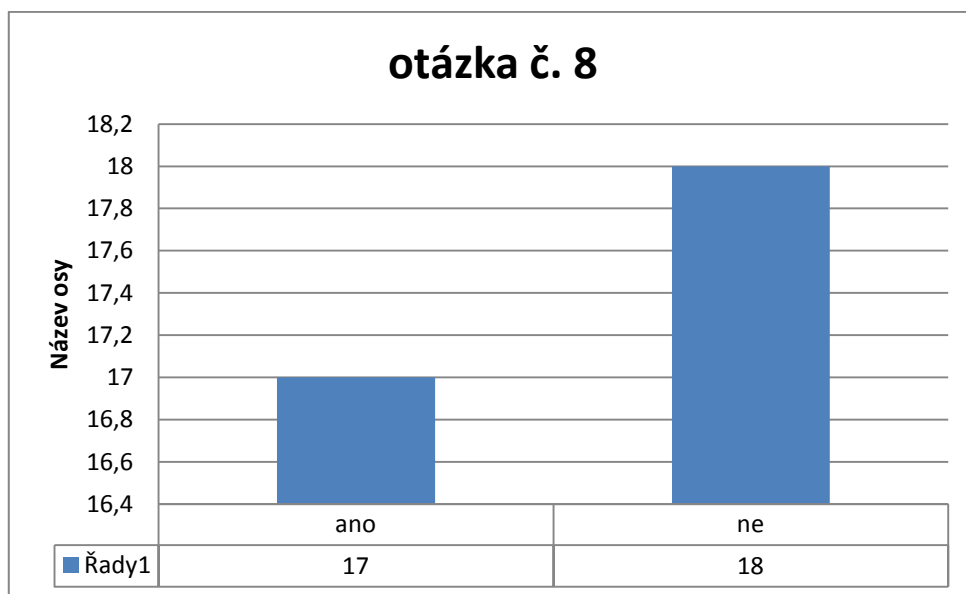
Graf k otázce č. 6

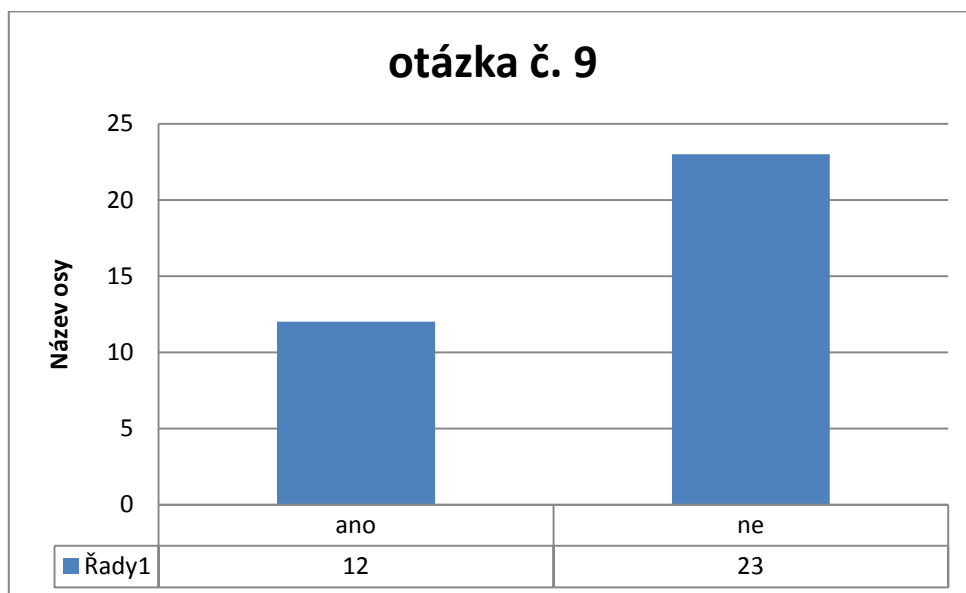
Graf k otázce č. 7

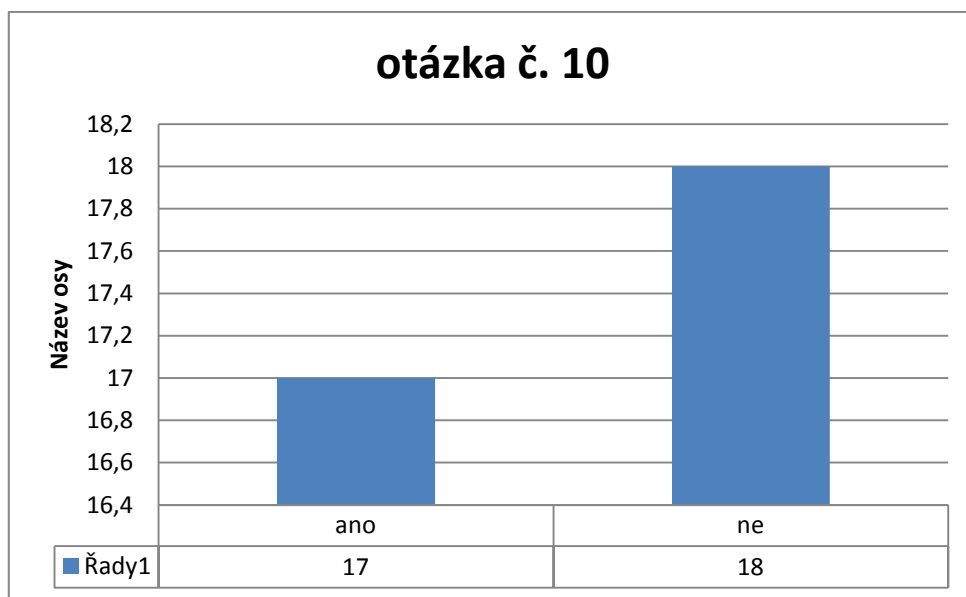
Graf k otázce č. 8

Graf k otázce č. 9

Graf k otázce č. 10

Graf k otázce č. 11

